

Tussenschoolse opvang en een veilig schoolpleinklimaat

Flory de Geest

Eindrapportage over het praktijkonderzoek in het kader van de leerroute

Master SEN Gedragsspecialist

Module GSO10 Leer- en onderzoekslijn: Meesterstuk en Afstuderen

Lesplaats: Utrecht

Studentnummer: 2153956

Begeleid door: Drs. Vrony G. Zeinstra

Fontys Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg, Tilburg

2010-2011

Inhoudsopgave

Samenvatting	9
Inleiding	11
Hoofdstuk 1 Aanleiding en probleemstelling	15
1.1 Aanleiding tot het probleem	15
1.2 Gewenste situatie	15
1.3 Doelstelling van het onderzoek	16
1.4 Onderzoeksvraag	16
1.5 Deelvragen	16
1.6 Wat is het doel van mijn onderzoek?	17
Hoofdstuk 2 Verkenning	19
2.1 Geschiedenis van de tussenschoolse opvang van een middelgrote school in Nederland	19
2.2 Tussenschoolse opvang in Nederland	21
2.2.1 Onderzoek “Brood en Spelen”	21
2.2.2 Onderzoek “Tussen school en opvang”	25
2.3 Aanpak andere scholen	26
2.3.1 Normen en daden werken aan veiligheid en sociale competentie op Rotterdamse scholen	26
2.4 Methoden sociale competentie	28
2.5 Oplossingsgericht onderwijs	29
2.5.1 Een andere manier van denken	30
2.5.2 De drie kernprincipes van oplossingsgericht werken	31
2.5.3 Het opbouwen van een goede verstandhouding	32
2.5.4 Positieve feedback	33

2.5.5	Complimenten	33
2.6	Ouders	35
2.7	Het pedagogisch klimaat volgens de theorie van Positive Behavior Support	36
2.8	Working On What Works	37
2.9	Solution-Focused Schools	38
2.10	Concretisering	40
Hoofdstuk 3 Onderzoeksmethodologie		41
3.1	Hoe ga ik de data ga verzamelen en analyseren	41
3.2	Beschrijving onderzoek	44
3.3	Working On What Works (WOWW)	46
3.4	Onderzoeksvorm en triangulatie	47
3.5	Ethische verantwoording bij mijn praktijkonderzoek	48
Hoofdstuk 4 Data analyse en resultaten		51
4.1	Welke moeilijkheden ervaren overblijfouders bij het toezicht houden op het plein? Welke steun verwachten ze daarbij van de leerkrachten?	51
4.1.1	Overeenkomsten in de interviews	51
4.1.2	Suggesties van de geïnterviewde overblijfouders	53
4.1.3.	Analyse van de interviews	53
4.2	Wat verstaan leerlingen, leerkrachten en ouders onder een vriendelijk, veilig en ondersteunend schoolklimaat?	53

4.3	Wat verstaande de vier groepjes van drie leerlingen uit groep 5 en 6 onder een vriendelijk, veilig en ondersteunend schoolplein klimaat?	56
4.3.1	De belangrijkste krachten/vaardigheden waarvan de leerlingen denken dat ze belangrijk zijn om een <u>vriendelijke</u> sfeer op het schoolplein te promoten	56
4.3.2	De belangrijkste krachten/vaardigheden waarvan de leerlingen denken dat ze belangrijk zijn om een <u>veilige</u> sfeer op het schoolplein te promoten	57
4.3.3	De belangrijkste krachten/vaardigheden waarvan de leerlingen denken dat ze belangrijk zijn om een <u>ondersteunende</u> sfeer op het schoolplein te promoten	58
4.4	Wat verstaan leerkrachten en overblijfouders van onze school onder een vriendelijk, veilig en ondersteunend schoolpleinklimaat?	58
4.4.1	De belangrijkste krachten/vaardigheden waarvan de leerkrachten en ouders denken dat ze belangrijk zijn om een <u>vriendelijke</u> sfeer op het schoolplein te promoten	59
4.4.2	De belangrijkste krachten/vaardigheden waarvan de leerkrachten en ouders denken dat ze belangrijk zijn om een <u>veilige</u> sfeer op het schoolplein te promoten	60
4.4.3	De belangrijkste krachten/vaardigheden waarvan de leerkrachten en ouders denken dat ze belangrijk zijn om een <u>ondersteunende</u> sfeer op het schoolplein te promoten	61
4.5	Analyse van de vragenrondes	62
4.6	Working On What Works (WOWW)	63
4.7	Analyse van Working on What Works	65

Hoofdstuk 5 : Conclusie, reflectie en discussie	67
5.1 Conclusies interviews en vragenrondes	67
5.2 Conclusies Working On What Works (WOWW)	69
5.3 Reflectie en professionele identiteitsontwikkeling	70
5.4 Aanbevelingen	72
5.5 Discussie	73
Literatuurlijst	75
Bijlagen	77
Bijlage 2.1 Brief van de toenmalige Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Sharon A.M. Dijksma, 18 december 2009	77
Bijlage 4.1 Interview met overblijf ouder	78
Bijlage 4.2 Onderzoeksgroep: leerlingen	83
Bijlage 4.3 Onderzoeksgroep: volwassenen	92
Bijlage 4.4 Categorieën bij cirkeldiagram 1	101
Bijlage 4.5 Gemiddelden van de cijfers die elke groep gaf om het schoolplein in te schalen als een vriendelijke, veilige en ondersteunende plek	103
Bijlage 4.6 a Bij cirkeldiagram 3	104
Bijlage 4.6 b Uitspraken over een stapje hoger komen op de schaal wat betreft een vriendelijk schoolplein klimaat	105
Bijlage 4.7 a Bij cirkeldiagram 4	106
Bijlage 4.7 b Bij cirkeldiagram 5	107
Bijlage 4.8 a Bij cirkeldiagram 6	108

Bijlage 4.8 b	Bij cirkeldiagram 7	109
Bijlage 4.9 a	Bij cirkeldiagram 8	110
Bijlage 4.9 b	Bij cirkeldiagram 9	111
Bijlage 4.10 a	Bij cirkeldiagram 10	112
Bijlage 4.10 b	Bij cirkeldiagram 11	113
Bijlage 4.11 a	Bij cirkeldiagram 12	114
Bijlage 4.11 b	Bij cirkeldiagram 13	115
Bijlage 4.12	Observatie pleingedrag eerste keer maart 2011	116
Bijlage 4.13	Observatie plein tweede keer	118
Bijlage 4.14	Ladder voor leerlingen als schaalvraag "Hoe goed staan we al in de rij om naar binnen te gaan?"	120
Bijlage 4.15	Regels door groep 5 opgesteld na reflectie	121
Bijlage 4.16	Eén regel bijgevoegd na reflectie naar aanleiding van het filmen	122

Samenvatting

Het onderzoeksdomein waarover dit rapport en het uitgevoerde onderzoek gaat, is een veilig pleinklimaat voor de middenbouw tussen de middag. Op dit moment zijn zowel kinderen, ouders als leerkrachten en directie niet tevreden over de sfeer tijdens de tussenschoolse opvang.

Mijn onderzoeksvraag luidde: *Hoe kan ik ervoor zorgen dat door middel van oplossingsgericht werken het pleinklimaat veiliger is voor de middenbouw tussen de middag?*

Om deze vraag te kunnen beantwoorden heb ik mezelf eerst verdiept in de literatuur. Om antwoord te krijgen op mijn vraag hoe de tussenschoolse opvang in Nederland op dit moment functioneert, heb ik gebruik gemaakt van 2 onderzoeken:

- Onderzoek “Brood en Spelen”;
- Onderzoek “Tussen school en opvang”.

Daar ik erg geïnteresseerd ben in de oplossingsgerichte denkwijze en deze werkwijze ook in mijn onderzoek wil gebruiken, heb ik me verdiept in wat de oplossingsgerichte literatuur vertelt over een veilig schoolklimaat.

Om er achter te komen welke moeilijkheden en problemen overblijfouders ervaren tijdens het toezicht houden op het plein, alsook welke hulp ze hierbij van de leerkrachten verwachten, heb ik vier ervaren overblijfkrachten geïnterviewd. Daarna heb ik met acht groepjes van steeds drie personen een vragenronde gedaan. Daarbij werd elke groep gevraagd de gewenste situatie te beschrijven betreffende een vriendelijke, veilige en ondersteunende sfeer op het schoolplein. Met behulp van de schaalvraag beschreef elk groepje waaraan ze als eerst wilde werken om een stapje op de schaal vooruit te gaan om te komen tot een vriendelijker, veiliger en meer ondersteunend schoolpleinklimaat. Ik heb daarbij evenveel groepjes volwassenen als kinderen bevraagd, omdat ik ook wilde ontdekken welke overeenkomsten en verschillen er zijn tussen deze groepen. Na de interviews en vragenrondes heb ik de verschillende antwoorden en uitspraken geanalyseerd in hoofdstuk 4.

Om ervaring op te doen met oplossingsgericht werken aan een veilig schoolpleinklimaat heb ik met groep 5 vier weken geoefend en gereflecteerd met de methode Working On What Works. Het verloop hiervan heb ik beschreven in hoofdstuk 4.

In hoofdstuk 5 “Conclusie, reflectie en discussie” kijk ik terug naar het onderzoek. Ik heb het onderzoek geëvalueerd en bekeken wat het onderzoek voor het onderzoeksdomein betekent en voor mijn persoonlijke ontwikkeling. Ik heb geleerd hoe je een onderzoek doet en welke zaken er van belang zijn.

Ik hoop dat de actie die al tijdens het onderzoek ontstaan is zich zal voortzetten in de toekomst. Daarnaast dat leerkrachten ook zien dat hun rol als pleinwacht essentieel is en dat ze naast hun klas ook op de speelplaats veel kunnen betekenen voor de ontwikkeling van de kinderen.

Inleiding

Dit rapport en het bijbehorende onderzoek heb ik uitgevoerd voor een middelgrote school in Nederland, in het kader van het afstudeeronderzoek van de Master SEN Gedragsspecialist van Fontys OSO.

Ik werk op een middelgrote school als groepsleerkracht. Dit doe ik al vele jaren in verschillende groepen. Momenteel werk ik in groep 5. Tijdens mijn werk heb ik ervaren dat er veel aandacht besteed wordt aan de cognitieve ontwikkeling van kinderen. In de loop der jaren werd ik mij steeds meer bewust van het feit dat wanneer leerlingen zich gewaardeerd weten en veel positieve emoties ervaren, dit een positieve invloed heeft op hun betrokkenheid. Dit heeft weer gevolgen voor hun leerprestaties. Zo wordt de leertaakgerichtheid bevorderd en het pedagogisch klimaat verbeterd. Ik heb ervaren dat kinderen groeien door positieve aandacht. Door bij gedragsproblemen niet het negatieve gedrag als uitgangspunt te nemen, maar goed te kijken naar wat een kind nodig heeft, is mijn werk een stuk leuker geworden. Omdat ik graag meer wilde leren over gedrag heb ik voor de studie “gedragsspecialist” gekozen. Het onderwerp een veilig schoolplein klimaat sluit hier goed bij aan.

De stichting, waar mijn school deel vanuit maakt, verzorgt het onderwijs voor ongeveer 2.600 leerlingen op 2 peuterspeelzalen, 10 reguliere basisscholen en 1 school voor speciaal basisonderwijs. De stichting streeft onder andere naar een persoonlijke ontwikkeling van ieder kind in een prettige, veilige en uitdagende leeromgeving. Persoonlijk kan ik me goed vinden in deze uitgangspunten.

Onze school heeft op dit moment 2 groepen 1/2, een groep 3, 4, 5 en 6 en een combinatiegroep 7/8. De school heeft een gemengde schoolpopulatie. Er werken 13 mensen. Er wordt gewerkt met een leerstof/jaarklassensysteem. Het leerlingen-aantal staat momenteel op 170 leerlingen.

Uit de missie en visie van de school blijkt dat de school onder andere streeft naar een ongedwongen sfeer, waarbij rust, orde en veiligheid zeer belangrijk zijn. Er is veel aandacht voor gedragsregels en er wordt veel energie gestoken in het benoemen van gewenst gedrag.

Er is een aantal redenen waarom ik juist voor dit onderzoek gekozen heb. Allereerst natuurlijk mijn persoonlijke motivatie dat kinderen recht hebben op een veilig schoolklimaat. Daarnaast komen er ook klachten van ouders, collega's en niet in de laatste plaats kinderen over het pleinklimaat tijdens de tussenschoolse opvang.

Na een korte voorstudie kwam ik tot de volgende zaken die om een oplossing vragen:

- Het vinden van voldoende gemotiveerde vrijwilligers. Ik vermoed dat één van de redenen is dat ouders het lastig vinden om de regels te handhaven en conflicten goed op te lossen. Maar is dat wel zo? Voelen ze zich voldoende gesteund door de leerkrachten? En waar hebben de vrijwillige overblijfouders behoefte aan? Welke oplossingen stellen ze zelf voor?
- Hoe voorkomen we dat leerkrachten overbelast raken en geen middagpauze meer hebben? Waar hebben leerkrachten behoefte aan?
- Hoe voorkomen we dat er na de overblijfpauze alsnog kinderen ruziënd en onrustig binnenkomen? Welke oplossingen hebben de kinderen, leerkrachten en ouders hiervoor?
- Hoe kunnen we ervoor zorgen dat alle kinderen zich ook bij het overblijven prettig en veilig voelen?

Toen ik met mijn onderzoek begon was er op het gebied van een veilig schoolplein klimaat tijdens de tussenschoolse opvang veel te verbeteren. Ik hoop met mijn onderzoek en de hieruit voortkomende adviezen en veranderingen een positieve bijdrage te leveren aan het veilig en plezierig spelen op het speelplein tijdens de tussenschoolse opvang. Maar dat wil ik zeker niet alleen doen. Ik heb daar de steun van collega's, leerlingen en ouders bij nodig.

Tijdens de opleiding gedragsspecialist is er veel aandacht besteed aan oplossingsgericht werken. Deze manier van werken heeft mij erg aangesproken. Het gaat hierbij om een toekomstgerichte visie, die de hoop put uit het haalbare en kracht haalt uit de overtuiging dat alle bij de school betrokken personen over voldoende resources beschikken om er zelf iets moois van te maken (Cauffman en van Dijk, 2009, p. 21).

Ik ben ervan overtuigd dat we onze leerlingen de hele dag een veilig sociaal klimaat moeten bieden. Dat kunnen we alleen maar bereiken wanneer we met alle betrokkenen samenwerken (kind – leerkracht –ouders- overblijfkrachten).

Na literatuuronderzoek, gesprekken met collega's, medestudenten en ouders heb ik ervoor gekozen om een oplossingsgericht onderzoek te gaan doen.

Hoofdstuk 1 Aanleiding en probleemstelling

1.1 Aanleiding tot het probleem

Op de basisschool waar ik werkzaam ben, staan orde en veiligheid hoog in het vaandel. Echter de laatste tijd komen er steeds meer klachten vanuit het team, leerlingen, ouders en overblijfouders over het gedrag van de leerlingen op het plein. Ik vermoed dat dit gedrag ook de oorzaak is dat steeds minder ouders zich opgeven als overblijfouder. Van de overblijfouders wordt verwacht dat zij proberen conflicten, pesterijen, valpartijen en zo meer oplossen. Ouders klagen vaak dat ze dit heel moeilijk vinden. Kinderen komen regelmatig na de pauze nog ruziënd de klas binnen. Dit bevordert de sfeer op het plein en in de klas niet. Ik vraag me dan ook af of de regels wel voldoende duidelijk zijn voor ouders en kinderen. Weten ouders zich gesteund door iemand vanuit het team?

Doordat er steeds minder overblijfouders zijn, moeten leerkrachten regelmatig ook de pauze tussen de middag pleinwacht lopen. Daardoor komt het regelmatig voor dat een leerkracht helemaal geen middagpauze heeft of hooguit een kwartier.

Naar aanleiding van het bovenstaande heeft de directie van de school mij gevraagd te onderzoeken: *"Hoe het team oplossingsgericht aan een veilig pleinklimaat kan werken samen met de overblijfouders."*

1.2 Gewenste situatie

In de gewenste situatie zullen de kinderen zich weer veilig voelen op het plein. De pleinwacht zal geen brandjes meer blussen, maar samen met een leerkracht en het kind naar oplossingen zoeken.

De leerkrachten zullen in ieder geval elke dag een half uur pauze kunnen houden en om 13.00 uur gewoon met de lessen kunnen starten zonder eerst allerlei conflicten te moeten oplossen.

De overblijfouders zijn goed geïnformeerd en hebben duidelijke handvatten wat ze kunnen doen bij problemen op het plein. Of beter nog, welke mogelijkheden er zijn om problemen te voorkomen.

Ze houden met meer plezier toezicht en weten zich gesteund door iemand vanuit het team bij wie ze met hun vragen terecht kunnen en kinderen naar toe kunnen sturen voor een eventuele time-out.

1.3 Doelstelling van het onderzoek

Overblijfouders handvatten bieden om mee te werken aan een veilig schoolpleinklimaat. Probleemgedrag dat zich op het plein voordoet oplossingsgericht aanpakken.

1.4 Onderzoeksvraag

Hoe kan ik ervoor zorgen dat door middel van oplossingsgericht werken het pleinklimaat veiliger is voor de middenbouw tussen de middag?

1.5 Deelvragen

Om de onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden is deze opgesplitst in de onderstaande deelvragen:

- Welke problemen en moeilijkheden ervaren overblijfouders tijdens het toezicht houden op het plein?
- Wat verstaan overblijfouders van onze school onder een veilig schoolplein klimaat?
- Welke hulp verwachten ze van de leerkracht(en) en hoe willen ze dat geregeld zien?
- Wat verstaan leerlingen van onze school onder een veilig schoolpleinklimaat?
- Wat verstaan de directie en leerkrachten van onze school onder een veilig schoolpleinklimaat?

1.6 Wat is het doel van mijn onderzoek?

Aan het einde van dit onderzoek ben ik tevreden als ik mijn onderzoeksvraag en de hierbij behorende deelvragen kan beantwoorden. Ik heb op die manier dan alles wat ik wilde onderzoeken onderzocht. Wanneer ik antwoord heb gevonden op de verschillende deelvragen kan ik hieruit de conclusies trekken.

Hoofdstuk 2 Verkenning

Voordat ik echt met mijn onderzoek kon beginnen, heb ik mij eerst verdiept in de geschiedenis van de tussenschoolse opvang op de school waar ik werkzaam ben. Daarna heb ik informatie gezocht over tussenschoolse opvang in Nederland. Om meer te weten te komen over hoe deskundigen denken over een veilig schoolklimaat heb ik me verdiept in oplossingsgericht werken in het algemeen en me daarna verdiept in enkele boeken/artikelen over oplossingsgericht werken in de praktijk.

2.1 Geschiedenis van de tussenschoolse opvang van een middelgrote school in Nederland

Onze school kent al een lange historie van tussenschoolse opvang. Zo'n 35 jaar geleden bleven er al kinderen over op school, omdat die kinderen te ver van school woonden om tussen de middag naar huis te gaan om te lunchen. Er bleven dan 5 á 10 kinderen per keer over. De meegebrachte lunch werd toen onder leiding van één leerkracht in de hal genuttigd.

Door de arbeidsemancipatie bleven er in de loop der jaren steeds meer kinderen over. In de hal zat een grote groep kinderen en dit veroorzaakte onrust. Daarom werd besloten dat alle kinderen in hun eigen klas onder leiding van hun eigen leerkracht de lunch moesten gebruiken. Na de lunch speelden de leerlingen met mooi weer buiten op één groot overzichtelijk plein of met regen speelden zij binnen. Er was één leerkracht die toezicht hield. Aangezien het team toen uit minimaal 8 leerkrachten bestond, was iedereen ongeveer één keer in de week aan de beurt.

Ongeveer 20 jaar geleden verhuisde de school naar een nieuwe locatie met twee schoolpleinen. Er kwamen nog meer overblijvers en er moest toezicht gehouden worden op twee pleinen. Alle leerkrachten bleven nog steeds met hun leerlingen in hun eigen lokaal over. Omdat het team kleiner werd en er toezicht gehouden moest worden op twee pleinen hadden leerkrachten minder of geen pauze tussen de middag. Er is vervolgens geëxperimenteerd met het houden van toezicht op het plein door ouders.

Maar ook toen liepen de leerkrachten tegen dezelfde problemen aan als nu:

- er waren onvoldoende vrijwilligers;
- de vrijwilligers waren vaak verhinderd en er waren geen invallers;
- de vrijwilligers waren onvoldoende geïnformeerd over afspraken en gedragsregels op het plein;
- ouders vonden het moeilijk op te treden bij conflicten en om te gaan met lastige leerlingen.

Tot augustus 2006 bleven de leerkrachten samen met de overblijvers over in hun eigen lokaal en hielden daarna bij toerbeurt toezicht op het plein. Dit systeem werkte prima. Volgens de directie was het overblijven zelfs een goede reclame. De ouders waren zeer tevreden. Het overblijven was goed geregeld, goedkoop en de kinderen bleven regelmatig “pret overblijvers” voor hun plezier over. Een groot nadeel was dat de leerkrachten overbelast raakten. Zij hadden nauwelijks meer een pauze.

Toen 1 augustus 2006 de verantwoordelijkheid voor het overblijven werd overgedragen aan de schoolbesturen, werd op stichtingsniveau besloten om professionele opvang in te huren voor alle scholen van de stichting. Voor onze school hield dat in dat er een pedagogisch medewerkster overblijfcoördinator op onze school werd en dat er vrijwilligers (ouders, mensen uit de buurt) met de kinderen overbleven in de lokalen en daarna toezicht hielden op het plein. Al snel bleek dat er ook nu steeds te weinig vrijwilligers waren, zodat de leerkrachten steeds zelf moesten inspringen. Bovendien werd het overblijven ineens veel duurder omdat de professionele opvang betaald moest worden. Daar protesteerden veel ouders tegen.

Het jaar daarop besloot de Medezeggenschapsraad het overblijven zelf op te gaan zetten. Er werd een ouderavond gehouden en veel ouders en twee leerkrachten gaven zich op als vrijwilliger. Eén ouder werd overblijfcoördinator. Het overblijven werd weer goedkoper. Er hoefde immers geen geld meer afgedragen te worden aan de professionele opvang.

Het overblijven is momenteel als volgt geregeld: in de groepen 1 en 2 komen er één of twee ouders in de klas, zij begeleiden de kinderen om 12.00 uur met de lunch die de kinderen van huis meegenomen hebben. Nadat de meeste kleuters klaar zijn met eten, gaat één ouder alvast met die kinderen naar buiten. De andere ouder volgt zodra iedereen klaar is. Zij houden dan samen toezicht op een apart kleuterplein. Om 12.45 uur worden de kleuters weer door de overblijfouders naar hun klas gebracht.

Ook in groep 3 en 4 begeleiden ouders de lunch in de klas waarna ze om ongeveer 12.30 uur toezicht houden op het grote plein waar ongeveer 70 leerlingen uit de groepen 4, 5, 6, 7 en 8 spelen (de kinderen uit groep 3 spelen bij de kleuters). De leerkrachten van de groepen 5, 6, 7 en 8 eten samen met de kinderen in hun eigen klas. De overblijfouders op het grote plein worden om 12.45 uur afgelost door een leerkracht.

Naar aanleiding van de eigen geschiedenis en situatie van de tussenschoolse opvang op onze school vind ik het ook interessant om iets meer te weten te komen over de huidige situatie van de tussenschoolse opvang van scholen in Nederland.

2.2 Tussenschoolse opvang in Nederland

Om antwoord te krijgen op mijn vraag hoe de tussenschoolse opvang in Nederland op dit moment functioneert, heb ik gebruik gemaakt van 2 onderzoeken:

- Onderzoek “Brood en Spelen”
- Onderzoek “Tussen school en opvang”

Er staat heel veel informatie in deze onderzoeken. Ik licht alleen de punten toe die ik belangrijk vind voor mijn onderzoek.

2.2.1 Onderzoek “Brood en Spelen”

In dit onderzoek lees ik dat een kwalitatief goede tussenschoolse opvang staat of valt met de deskundigheid van de begeleiding tijdens het overblijven (Smit, Driessen, Sluiter, & Meijvogel, 2007, p. 75). Maar de standaarden waaraan een overblijfkracht

moet voldoen zijn niet erg hoog. De overblijfskrachten vormen (nog) geen beroepsgroep, die georganiseerd hun groepsbelangen verdedigt of die bepaalt aan welke eisen een sollicerende overblijfskracht moet voldoen (Mok, 1073; Van Daalen, 2005; Van Hoof, 1987) in (Smit, Driessen, Sluiter, & Meijvogel, 2007, p. 77).

In een brief aan de voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal (Bijlage 2.1) schrijft de toenmalige staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Sharon A.M. Dijksma 18 december 2009: *“Alhoewel het belang van professionele overblijfskrachten voor de kwaliteit van tussenschoolse opvang buiten kijf staat, is het discutabel wat het effect van trainingen voor vrijwillige overblijfskrachten hierop is. De doelgroep is immers zeer divers qua achtergrond, opleidingsniveau en mogelijkheden. De ervaring leert dat veel trainingen een vluchtig karakter hebben en dat de training nauwelijks bekijft. Om effect te sorteren moeten de trainingen vaak herhaald worden. Vanwege het hoge verloop en de vele wisselingen van overblijfsmedewerkers blijven opleidingen altijd nodig. In de praktijk blijkt meer behoefte te bestaan aan training op de werkvloer en begeleiding van professionele krachten zoals een onderwijsassistent, leerkracht of een medewerker uit de kinderopvang.*

Ik vind het mooi om te lezen dat de toenmalige staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Sharon A.M. Dijksma van mening is dat er behoefte is aan professionele krachten tijdens de tussenschoolse opvang. Veel schoolleiders (95%) constateren knelpunten met betrekking tot het overblijven. Zij noemen:

- het vinden en behouden van geschikte overblijfskrachten;
- huisvesting;
- toezicht op de praktische organisatie;
- omgaan met lastige leerlingen.

Ik merk dat vooral het omgaan met leerlingen met lastig gedrag tijdens de tussenschoolse opvang voor veel vrijwillige overblijfskrachten op school een probleem is. Ik wijd dit aan het feit, dat er te weinig tijd is om een band met de kinderen op te bouwen. De overblijfskrachten zien de leerlingen op zijn hoogst één keer per week.

Ik ben benieuwd of ik over het belang van het opbouwen van een goede band met leerlingen iets terug kan vinden in de literatuur.

Een kwart (26%) van de schoolleiders noemt andere knelpunten die met name betrekking hebben op het welzijn van de leerkracht (Smit, Driessen, Sluiter, & Meijvogel, 2007, p. 78).

Dit is ook een veel geuite klacht binnen ons team.

Ook overblijfcoördinatoren ervaren knelpunten. Zij noemen:

- vinden en behouden van geschikte overblijfkrachten;
- gebrek aan deskundigheid van overblijfkrachten;
- onvoldoende materiële faciliteiten. (Smit, Driessen, Sluiter, & Meijvogel, 2007, p. 101).

Als toekomstige knelpunten verwachten de overblijfcoördinatoren:

- gebrek aan ruimte;
- een stijgend aantal overblijfkinderen;
- storend gedrag van overblijfkinderen;
- gebrek aan overblijffouders. (Smit, Driessen, Sluiter, & Meijvogel, 2007, p. 102).

Storend gedrag van overblijfkinderen is bij ons op school helaas niet slechts een toekomstig knelpunt, maar dagelijkse realiteit. Ik hoop tijdens mijn literatuur-onderzoek ook hiervoor oplossingsgerichte interventies te ontdekken en deze tijdens mijn onderzoek uit te proberen.

De volgende kenmerken en factoren die een bijdrage kunnen leveren aan de kwaliteit van de tussenschoolse opvang worden in het onderzoek genoemd:

1. visie op tussenschoolse opvang: de mate waarin het management/bestuur een visie heeft ontwikkeld op tussenschoolse opvang en in samenspraak met de oudergeleding van de medezeggenschapsraad en het schoolteam een overblijfaanpak heeft ontwikkeld;
2. reactie op wetswijziging: consequenties wetswijziging voor de organisatie en aanpak van het overblijven voor betrokkenen;
3. taken en verantwoordelijkheden: verdeling van taken en verantwoordelijkheden bij de tussenschoolse opvang;
4. vormgeving tussenschoolse opvang;
5. werkstijl, sfeer, klimaat van werken: de wijze waarop schoolteam, overblijfkrachten, ouders en leerlingen met elkaar omgaan bij de tussenschoolse opvang;
6. faciliteiten en voorzieningen; de mate waarin middelen en voorzieningen ter beschikking worden gesteld om het overblijven te optimaliseren. (Smit, Driessen, Sluiter, & Meijvogel, 2007, p. 113).

Voor mijn onderzoek vind ik vooral punt vijf werkstijl, sfeer, klimaat van werken van belang. Over dit punt wordt nog opgemerkt dat het buiten spelen door het personeel en overblijfkrachten wordt gezien als een belangrijk element van het overblijven. Leerlingen kunnen ontspannen, leren zelf keuzes te maken wat ze willen doen en met wie en ontwikkelen (sociale) vaardigheden. (Smit, Driessen, Sluiter, & Meijvogel, 2007, p. 134).

In het onderzoek is ook gekeken naar de tussenschoolse opvang in het buitenland, alsmede wat Nederlandse scholen kunnen leren van deze buitenlandse ervaringen. Aan een aantal aspecten wordt in het buitenland veel meer aandacht besteed dan in Nederland:

- de kwaliteit van de overblijfruimtes (niet in de eigen klas);
- de pedagogische scholing en professionaliteit van de begeleiders (status);
- de onderlinge betrokkenheid van de leerlingen ("connectedness"; "belonging");

- gevoel van gezamenlijke verantwoordelijkheid van leerkrachten en overblijfkrachten voor het belang van het kind;
- de opvang als onlosmakelijk onderdeel van de (school)dag – qua pedagogisch klimaat;
- opvang als onderdeel van een sluitend dagarrangement;
- het belang van gezonde voeding;
- opvang als onderdeel van sociale integratie (met name voor de kinderen uit allochtone gezinnen);
- leren omgaan met etnische diversiteit. (Smit, Driessen, Sluiter, & Meijvogel, 2007, p. 176).

Hierin spreekt mij de pedagogische scholing en professionaliteit van de begeleiders erg aan alsook de onderlinge betrokkenheid van de leerlingen.

2.2.2 Onderzoek “Tussen school en opvang”

Het is voor onze overblijfouders erg lastig om adequaat in te spelen op “lastig gedrag” tijdens de tussenschoolse opvang. Ik noemde al het belang van het opbouwen van een band met leerlingen. Daar komt nog bij dat er nauwelijks overdracht is van kindgegevens.

In het onderzoek “Tussen school en opvang” wordt beschreven dat het van belang is dat er zoveel mogelijk een doorlopende lijn bestaat in de overdracht van de ontwikkelingssituatie van kinderen. Kennis van de ontwikkelingssituatie van kinderen geeft de mogelijkheid om snel, tijdig en adequaat in te spelen op problemen (Nota Jeugd- en onderwijsbeleid, 2006). Uit de praktijk komen echter geregeld negatieve geluiden van tussenschoolse opvangmedewerkers met betrekking tot de overdracht van informatie over kinderen. Door de afwezigheid van duidelijke regels omtrent de overdracht en gebrek aan overeenstemming tussen betrokken actoren, ontstaan er communicatieproblemen tussen leerkrachten en medewerkers van de tussenschoolse opvang. Dit kan er onder andere toe leiden dat problemen bij kinderen niet of te laat worden gesignaleerd, met alle gevolgen van dien (Noordman, 2009, p. 3.2).

In haar conclusie wijst zij er ook op, dat het voor de basisschool en de tussen-schoolse opvang essentieel is te werken aan een gezamenlijke pedagogische visie. (Noordman, 2009, p. 8.1).

2.3 Aanpak andere scholen

Ik weet nu dat veel problemen die bij ons op school spelen ook aan de orde zijn op andere scholen. Het zou natuurlijk interessant zijn om erachter te komen hoe andere scholen met deze problemen omgaan. Omdat ik mij in mijn onderzoek richt op een veilig klimaat heb ik gezocht naar informatie die mij iets vertelt over de aanpak hiervan op andere scholen.

2.3.1 Normen en daden werken aan veiligheid en sociale competentie op Rotterdamse scholen

In het werkboek “Normen en daden werken aan veiligheid en sociale competentie op Rotterdamse scholen” worden voorbeelden en ervaringen van grote en kleine stappen die basis- en voortgezet onderwijs in Rotterdam zetten bij het komen tot een veiliger leer- en werkklimaat op school beschreven. De kernvraag is steeds welke maatregelen effectief zijn gebleken om een veiliger klimaat te scheppen in de school en in de klas.

Leonard Geluk, wethouder Jeugd, Gezin en Onderwijs te Rotterdam besteedt in zijn beleid veel aandacht aan sociale vaardigheden en sociale relaties. In 2005 werden er in dit kader twee projecten gestart: “Sociale competenties” en “Vriendschaps-scholen”. In een interview merkt hij op dat werken aan sociale veiligheid of sociale competentie altijd maatwerk leveren betekent. Naast het homogene of heterogene karakter van een school, speelt ook de omvang van de school mee en niet te vergeten de achtergrond van de leerlingen. Dit betekent dat wat op de ene school goed werkt, op de andere school niet of nauwelijks resultaten geeft. Het is daarom gelukkig de eigen verantwoordelijkheid van de school om keuzes te maken (de Bas, de Laat, de Waal, & Walraven, 2006, p. 19).

Ik ben ook van mening, dat het voor onze school heel belangrijk is om eigen keuzes te maken. Sue Young merkt hierover op, dat “A successful anti-bullying project is built on teachers’ professional knowledge and resourcefulness in promoting social ethos” (Young, 2009, p. 24). In “anti-bullying” onderzoek wordt bevestigd dat projecten die een school zelf opgestart heeft veel effectiever blijken. “In an interesting and careful study” Stevens, Van Oost & De Bourdeaudhuij (2004) showed that when primary and secondary schools implemented their own anti-bullying programmes, they had better outcomes than schools with outside training and support (Young, 2009, p. 25).

“During staff development it is more effective to help staff articulate their own potential, how they *want* to be, than to urge them however delicately towards what they *ought* to be” (Young, 2009, p. 42).

Ondanks het feit dat we onze eigen keuze en plan van aanpak zullen moeten maken, ben ik nog steeds benieuwd naar de aanpak van andere scholen. In het werkboek staan verschillende adviezen aan scholen die structureel aan sociale competentie willen werken. Ik noem de volgende adviezen:

- zet sociale competentie op het rooster;
- laat alle juffrouwen en meesters meewerken;
- betrek ouders bij sociale vaardigheden, maar val ze er niet mee lastig;
- het opdoen van sociale vaardigheden vergroot het handelingsrepertoire van het kind;
- positieve leerervaringen bevorderen sociale veiligheid op school;
- werken aan sociale competentie betekent: dingen doen, dingen doen en nog eens dingen doen!;
- zet meerdere leerkrachten in als je met een moeilijk lerend kind wilt werken aan sociale competentie;
- bedenk dat eenvoudige activiteiten onvoorstelbaar vormend kunnen zijn;

- behoud de aandacht voor sociale competentie na de afsluiting van een project;
- de leerkracht stelt samen met de kinderen de omgangsregels op;
- de regels krijgen een prominente plaats in de klas en worden als schilderij opgehangen;
- pesten moet te allen tijde bespreekbaar zijn;
- elke leerkracht moet zo snel mogelijk getraind worden in pro-sociaal gedrag;
- zorg voor een intensief en positief contact met de leerlingen;
- sociale veiligheid kan niet zonder fysieke veiligheid;
- het samen onderhouden van een veilige schoolomgeving stimuleert de sociale veiligheid en de sociale competentie;
- een persoon die het veiligheidsbeleid draagt is absoluut nodig;
- er moet een relatie worden gelegd tussen het incidentele veiligheidsbeleid en het ontwikkelen van sociale competenties en daar moeten alle leerkrachten aan meewerken. (de Bas, de Laat, de waal, & Walraven, 2006, pp. 31, 36, 40, 42, 44, 49, 51).

2.4 Methoden sociale competentie

Eind jaren negentig gaf ruim de helft van de leraren van basisscholen in Nederland aan geen methode voor onderwijs in sociale competentie te gebruiken (Hattum, 1997). Nu lijkt op vrijwel elke basisschool wel een methode te worden gebruikt (Roede & Felix, 2009, p. 17).

Op mijn school wordt het programma “Beter omgaan met jezelf en de ander” gebruikt. Dit programma heeft een preventieve doelstelling en het werken ermee moet leiden tot een beter pedagogisch klimaat in de school. Zowel leerlingen en leerkrachten wennen eraan om vrijuit te praten over gevoelens en kwetsbare ervaringen. Het programma heeft de volgende doelen: het opbouwen en stimuleren

van een positief zelfbeeld, het leren uiten en verwoorden van eigen gevoelens en (positieve en negatieve) gedachten, het vergroten van een inlevend vermogen. In het programma komen verschillende thema's aan bod. Per thema komen steeds de volgende drie aspecten aan bod. Het kind zelf; omgaan met anderen; het veranderen van situaties.

Het lijkt het meest effectief om op meerdere niveaus tegelijk binnen het onderwijs aan sociale competentie te werken. Maar daarnaast is onderwijs in sociale competentie ook effectiever als de kennis, vaardigheden en houding die de leerlingen op school leren goed zijn afgestemd op andere situaties waarin het kind verkeert, zoals thuis, in de tussenschoolse opvang, in de buitenschoolse opvang, in de brede school en in het welzijnswerk. Het zou ideaal zijn als de opvoeding van leerlingen in al die situaties één lijn volgt. Of als alle leerkrachten, opvoeders en sociaal cultureel werkers in ieder geval op de hoogte zijn van elkaars visie en werkwijze. (Roede, van Voorst van Beest & Joosten, 2005, p. 15).

Als we dus samen met overblijfouders aan een goed pedagogisch klimaat willen werken, zullen we in ieder geval goed op de hoogte moeten zijn van elkaars visie en werkwijze.

De bevindingen uit de onderzoeken van Roede, van Voorst van Beest & Joosten en Roede & Felix wijzen niet op de wenselijkheid van nieuwe programma's of methoden. Meer aandacht voor het belang van een goede communicatie en een goed sociaal klimaat en meer aandacht voor de professionaliteit van de leerkracht in plaats van het stimuleren van het gebruik van methoden lijken wel gerechtvaardigd.

Voor mijn onderzoek is een goed sociaal klimaat, een goede communicatie en meer aandacht voor de professionaliteit van leerkrachten en overblijfouders van belang.

2.5 Oplossingsgericht onderwijs

Tijdens mijn opleiding gedragsspecialist is er erg veel aandacht aan oplossingsgericht werken besteed. Daardoor heb ik ook al enige praktijkervaring opgedaan met deze manier van "denken". Dat heeft mij erg enthousiast gemaakt. Dit enthousiasme werd eigenlijk alleen maar groter tijdens het lezen van oplossingsgerichte literatuur.

2.5.1 Een andere manier van denken

Voor mij is oplossingsgericht werken een andere manier van denken. Ik ben opgeleid met het idee dat elk probleem geanalyseerd moet worden. Wanneer er een probleem geconstateerd werd, begon meteen de zoektocht naar onderliggende oorzaken. En de meningen, oordelen, suggesties, adviezen en ideeën waren niet van de lucht. Aan deze benadering kleefden een heleboel nadelen die ik regelmatig in de praktijk ben tegen gekomen.

Voor kinderen betekende het vaak dat ze steeds maar weer aangesproken werden op de dingen die ze niet konden. Veel kinderen ontwikkelden daardoor een laag zelfbeeld, verloren het plezier in hun werk en gaven de moed vaak op. Ook heb ik regelmatig gezien dat kinderen mede door deze negatieve benadering lastig of clownesk gedrag gingen vertonen. “Jullie denken, dat ik dit en dat niet kan, dan zal ik je eens laten zien wat ik wel kan”.

Voor ouders betekende het soms dat ze zich aangevallen en schuldig voelden over het gedrag van hun kind. Vaak werd tegen ouders gesproken en niet met ouders; laat staan dat er sprake was van een echte samenwerking met ouders. De berichten, die ouders vanuit de leerkracht hoorden, gingen altijd over de dingen die niet goed gingen.

Voor leerkrachten betekende het dat ze zich heel vaak in de verdedigende rol gemanoeuvreerd voelden. Het komt veelvuldig voor dat leerling en leerkracht, ouder en leerkracht en soms zelfs leerkrachten onderling er moeite mee hebben tot overeenstemming te komen, omdat zij elkaars verklaringen als oneigenlijk opvatten en zich genoodzaakt voelen hun eigen verklaring te verdedigen (Mahlberg & Sjoblom, 2008, p. 30). Een negatieve benadering van leerlingen en ouders zal niet veel bijdragen aan een goede relatie tussen betrokkenen, de afstand tussen hen wordt vergroot en ze raken verstrikt in een machtsstrijd.

Kortom: een louter probleem-georiënteerde grondhouding leidt tot een polaire manier van denken – in termen van geschikt of ongeschikt, meegaand of lastig, ziek of gezond. Medisch en technisch werkt het kennelijk zo: men heeft een virus of niet; de bougies zijn wel of niet versleten.

Maar daarmee hebben we onze bijzondere positie als werkers-in-het-onderwijs niet ingenomen. Integendeel. (Cauffman & van Dijk, 2009, p. 28).

Oplossingsgericht werken is een manier van werken die zijn blik richt op de toekomst. In plaats van te blijven hangen in vragen over het probleem zelf, richt men zich op die gelegenheden waar dingen beter liepen en er geen probleem was. Het kan een grote opluchting zijn om de discussie over de oorzaak van individuele problemen te laten voor wat het is en je tijd te besteden aan oplossingen (Mahlberg & Sjoblom, 2008, pp. 13, 14).

2.5.2 De drie kernprincipes van oplossingsgericht werken

Er zijn drie kernprincipes die de flexibiliteit van het model aantonen en gericht zijn op de behoeften van het individu:

- **Als iets niet kapot is, repareer het dan niet.** Dit houdt in dat wij vertrouwen tonen in een ieders vermogen om zelf te beslissen of er een probleem is of niet, en zo ja om aan te geven iets te willen veranderen en om hulp te vragen.
- **Kijk naar wat werkt en doe daar meer van.** Dit zegt ons dat wanneer wij een manier ontdekken die goed aanvoelt en die ons het gewenste resultaat bezorgt, er alle reden is om daar gewoon mee door te gaan.
- **Als iets niet werkt, probeer dan iets anders.** Wanneer een aanpak niet meer werkt en wij het gevoel hebben iets nieuws te moeten proberen, wil dat niet zeggen dat we alles wat we daarvoor deden meteen moeten vergeten. Misschien is het voldoende om een klein beetje van de gebaande paden af te wijken en een detail toe te voegen aan ons gebruikelijke repertoire. (Mahlberg & Sjoblom, 2008, p. 14).

Deze drie kernprincipes komen in alle literatuur over oplossingsgericht werken terug.

2.5.3 Het opbouwen van een goede verstandhouding

In de praktijk, maar ook in de literatuur merk en lees ik steeds weer hoe belangrijk het is om een goede band met leerlingen op te bouwen. Respect is een sleutelwoord bij oplossingsgericht werken en ook een wezenlijk onderdeel bij het opbouwen van een goede verstandhouding.

“De erkenning van en het respect voor de ander, zowel in zijn sterke als in zijn zwakke kanten, vormen de basis waarop de interventies zijn gestoeld” (Cauffman & van Dijk, 2009, p. 54).

“Er zijn veel manieren om kinderen aan te moedigen, maar de beste manier zou wel eens kunnen zijn om het kind te vertellen dat andere mensen hem respecteren voor zijn inspanningen en zijn vooruitgang. Het effect van respect en lof hangt af van de persoon die ze uit. “De meest ideale situatie is wanneer de bevestiging komt van een persoon waar het kind tegen op kijkt en die hij respecteert. Soms zijn dat de ouders, maar nu en dan kan het beter een leerkracht zijn, een coach of zelfs een vriend die veel voor het kind betekent” (Furman, 1998, p. 54).

“Om onze leerlingen in staat te stellen zich gerespecteerd te voelen, zich in een positieve richting te ontwikkelen en vooruitgang te boeken, is het van essentieel belang dat wij de verantwoordelijkheid nemen om een positieve relatie met hen op te bouwen” (Mahlberg & Sjoblom, 2008, p. 41).

Mahlberg & Sjoblom (2008, p. 43) beschrijven dat het Zweeds Nationaal Bureau voor Onderwijs verscheidene rapporten gepresenteerd heeft in 2001. Deze rapporten onthullen dat de kans op betere resultaten vergroot wordt door het bestaan van een vertrouwensband tussen de school, de leerlingen en de ouders. Ook stelt het rapport dat persoonlijke ontmoetingen en relaties waarbinnen men elkaar behulpzaam is, eerste vereisten zijn om invloed op een persoon te kunnen uitoefenen. Deze uitspraken onderbouwen de stelling dat we als leerkrachten het als onze eerste verantwoordelijkheid moeten beschouwen om een goede band op te bouwen met onze leerlingen en ouders.

“Confrontatie leidt doorgaans tot een strijd die niet te winnen valt, leerkrachten die manieren vinden om samen te werken met “moeilijke” leerlingen, ervaren vaak dat de moeilijkheden afnemen” (Durrant, 1995) in (Mahlberg & Sjoblom, 2008, p. 50).

Sue Young merkt op dat de steungroep gevraagd wordt om iets te doen om de leerkracht (begeleider steungroep) te helpen, afgezien van de gevoelens die ze voor het slachtoffer hebben (Young S., *Anti-Bullying an Beyond*, 2009, p. 83). Daarvoor moet je wel eerst een band opgebouwd hebben met leerlingen willen ze daartoe bereid zijn.

2.5.4 Positieve feedback

Positieve feedback geven aan leerlingen hoort ook bij het opbouwen van een goede band. Evenals het geven van welgemeende complimenten. Mahlberg & Sjoblom (2008, p. 51) zeggen hierover dat, door het geven van positieve feedback voor positief gedrag wij de leerlingen aansporen dit gedrag te herhalen, waardoor positieve patronen en gewoonten worden gevormd. Klasgenoten merken dit op en zullen het beloonde gedrag imiteren om ook die positieve aandacht van de leerkracht te verwerven. Positieve feedback vergroot het zelfvertrouwen van de leerling, terwijl reprimandes voor ongewenst gedrag het zelfvertrouwen doen afnemen.

Wij hebben een onderwijssysteem nodig dat samenwerking hoog in het vaandel heeft, dat leerlingen helpt te slagen en erkent, dat het succes van leerlingen mede afhankelijk is van de manier waarop wij op hun inspanningen en prestaties reageren (Mahlberg & Sjoblom, 2008, p. 56).

2.5.5 Complimenten

Complimenten geven je een goed gevoel. Met een goed gevoel functioneer je beter en sta je meer open voor wat er om je heen gebeurt. Iemand een compliment geven heeft veel voordelen:

- je toont dat je aandacht hebt voor wat de ander doet;
- je bouwt aan een coöperatieve werkrelatie;
- je verstevigt het zelfbeeld en het zelfvertrouwen van de ander;

- je helpt de ander met de neus in de richting van mogelijke oplossingen te gaan staan (in plaats van de neus in problemen te blijven steken);
- je creëert een sfeer van vertrouwen en samenwerking, waardoor meer inzet mag worden verwacht om gewenste veranderingen in gang te zetten (Cauffman & van Dijk, 2009, p. 66).

Een continue stroom van zowel verbale versterking als sociale beloning is onmisbaar om een groep leerlingen de juiste sfeer te verschaffen om zich gezamenlijk positief te ontwikkelen. Soms ligt datgene waar iemand goed in is voor de hand. Het valt direct op en wij geloven dat het altijd goed is daar een compliment over te maken (Mahlberg & Sjoblom, 2008, p. 55).

2.6 Ouders

Uit mijn literatuur onderzoek blijkt dat het ook heel belangrijk is een goede band op te bouwen met ouders. Je moet immers samen met hen een zo optimaal mogelijke omgeving voor het kind creëren.

In het verleden bestond het contact met ouders veelal uit rapportenbesprekingen. De leerkrachten zochten vaak pas zelf contact met de ouders wanneer er een probleem was met een kind. Er werd eigenlijk alleen maar verteld wat er allemaal mis ging. Dit bevorderde geen constructieve samenwerking of goede band. Uit eigen ervaring weet ik dat het erg helpt om altijd een gesprek te beginnen met een positief bericht over een kind. Er valt altijd wel iets leuks over een kind te vertellen. Je merkt dan dat de sfeer meteen anders wordt.

Cauffman & van Dijk (2009, p. 228) merken hierover op dat als een onderwijzer contact opneemt met de ouders, het verstandig is dat hij zich zodanig voorbereidt dat hij zich niet hoeft te beperken tot het benoemen van alles wat er misgaat. Iedere ouder wil graag horen wat er deugt aan zijn kind.

Mahlberg & Sjoblom (2008, p. 58) gaan hierin nog verder: "Het signaleren van veranderingen betekent dat de leerkracht, als was zij een detective, haar licht moet laten schijnen op de kleinste indicatie van een positieve verandering. Deze verandering moet zij vervolgens benadrukken en vergroten teneinde hem zichtbaar

te maken voor iedereen. Wanneer een leerling zich extra heeft ingespannen om vooruitgang te boeken, is het essentieel dat de leerkracht dit bij de eerstvolgende gelegenheid aan de ouders meldt.”

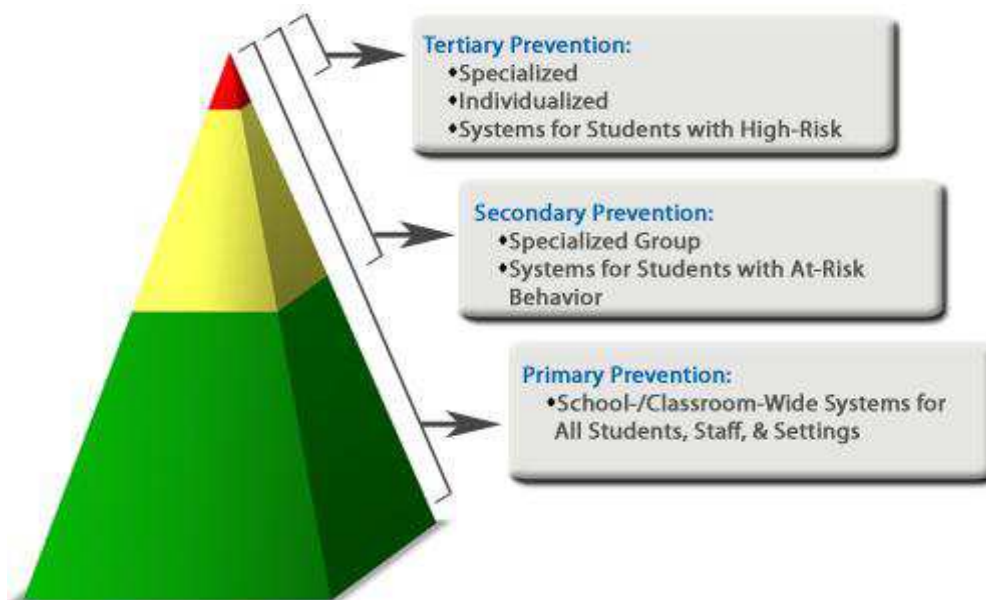
Ouders en school hebben een gemeenschappelijk belang, namelijk dat het goed gaat met het kind: “jullie kind, onze leerling”. De school verstaat hieronder dat het kind zich optimaal ontwikkelt binnen zijn mogelijkheden. De ouders zullen in grote lijnen hetzelfde nastreven. Het benadrukken van deze overeenkomst bevordert de communicatie. Zo ontstaat een sfeer van gezamenlijk naar een doel toe werken. Hiervoor is het nodig dat de school en de ouders begrijpen wat er aan de hand is, wat reële verwachtingen en doelen zijn en wat het kind nodig heeft om zich goed te ontwikkelen. Zo kunnen ze samen op zoek gaan naar oplossingen. Het onderwijs op school en de opvoeding thuis vullen elkaar op deze manier aan, ze ondersteunen elkaar. Wanneer de school en de ouders op één lijn zitten, kan een kind zich beter ontwikkelen dan wanneer er strijd tussen hen is. Dit geldt natuurlijk ook wanneer wij als school willen werken aan een beter schoolpleinklimaat tussen de middag.

Ouders moeten beschouwd worden als ervaringsdeskundigen!

Sue Young beschouwt ouders als serieuze gesprekspartners om gezamenlijk te werken aan een veilig, vriendelijk, ondersteunend schoolklimaat. Ook beschouwt ze ouders als serieuze partners om pestgedrag aan te pakken met haar steungroep aanpak. “Engaging in a collaborative way with parents is an essential part of dealing effectively with more serious bullying. Parents also need time and consideration when they are placed in this position and solution-focused schools can use this opportunity to show how caring and supportive they are.” (Young S., *Anti-Bullying and Beyond*, 2009, p. 75).

2.7 Het pedagogisch klimaat volgens de theorie van Positive Behavior Support

Het pedagogisch klimaat ziet er volgens de theorie van Positive Behavior Support als volgt uit (Golly, 2009):

De kinderen uit het groene gedeelte van de piramide, een percentage van 80%, vormen als het ware het goede pedagogische klimaat. Moeten we kinderen iets leren als ze het al goed doen? Ze weten immers wat ze moeten doen om het goed te laten verlopen. De overige 20% zijn de risicoleerlingen. Deze leerlingen hebben speciale begeleiding nodig, waarvan 3- 5% in het hoogste zorgniveau zitten en behoefte hebben aan individuele begeleiding. Het is voor de leerkracht en overblijfskrachten belangrijk te focussen op het groene gedeelte van de piramide. Deze kinderen geven het goede voorbeeld. Wanneer er te veel energie naar de 20% risicoleerlingen zou uitgaan, zal er een negatieve sfeer ontstaan. De nadruk ligt dan op het gedrag wat niet goed gaat.

Wanneer ik het gedrag observeer op het schoolplein tijdens de tussenschoolse opvang vallen ook hier de drie groepen uit de piramide meteen op. De meeste kinderen zijn fijn aan het spelen. Het schijnt hen geen enkele moeite te kosten om plezierig en zelfstandig buiten te spelen. Een veel kleiner gedeelte komt af en toe eens klagen of heeft een conflict dat zich niet naar ieders tevredenheid op laat lossen. Een heel klein gedeelte zorgt zeer regelmatig voor problemen.

Ik zie veel conflicten die veelal opgelost worden met fysiek en verbaal geweld, driftbuien, zich terug trekken en boos rondlopen.

Voor dit onderzoek is het belangrijk oog te hebben voor wat er goed gaat tijdens de tussenschoolse opvang en kinderen te stimuleren van elkaar te leren. De leerkracht en overblijfskrachten stimuleren het positieve gedrag door hierop de nadruk te leggen,” Werken aan wat werkt!”

2.8 Working On What Works

Het WOWW-programma is een op coaching gebaseerd interventieprogramma. Het richt zich op het reeds aanwezige positieve gedrag. De begeleider observeert de groep en houdt groepsgesprekken, maar zal nooit een interventie uitvoeren in de groep waarmee hij in gesprek is. In het gesprek met de groep bespreekt de begeleider direct welke sterke punten hem zijn opgevallen in de onderlinge samenwerking van de leerlingen, tijdens de instructie, het zelfstandig werken of verwerken of het samenspel. Dit gebeurt in de vorm van het geven van complimenten, het noemen van succes tijdens de activiteiten en het stellen van oplossingsgerichte vragen zoals uitzonderingsvragen, coping vragen, wondervragen en schaalvragen. Essentieel in de WOWW-aanpak is, dat het gesprek zich met de gehele groep afspeelt en dat de leerlingen een belangrijke rol hebben in het bespreken van doelen die zij belangrijk vinden. Leerlingen zijn zelf initiatiefnemers en dragers van de gewenste verandering. Leerlingen geven aan wat er al goed gaat en zij kunnen daarnaast ook aspecten noemen die zij als groep willen veranderen. Hierdoor komt de focus te liggen op een gezamenlijk te bereiken doel, een groepsdoel. De aandacht verschuift naar het gezamenlijk willen bereiken van de gewenste toestand en wat daar voor nodig is en zo is de kans groot dat er minder (negatieve) aandacht is voor “lastige leerlingen”. Leerlingen worden door deze aanpak uitgedaagd. De WOWW-aanpak is geïnteresseerd in het ontdekken van kleine stappen van vooruitgang en succes die in samenwerking tussen leerlingen en leerkrachten worden gemaakt (Kienhuis, 2008-2009).

Het WOWW-programma maakt ook gebruik van de schaalvraag. De “schaalvraag” is behulpzaam om helder te houden welk gedrag zichtbaar is als het beter gaat en om vooruitgang concreet te maken. De schaalvraag werkt als volgt: op een schaal van 0 tot 10 waarbij de 10 staat voor „als het super goed gaat” en de 0 voor het tegenovergestelde – waar staan jullie dan nu?

Succesmomenten bespreek je tot in detail en kun je uitbouwen (Cauffman & v. Dijk, 2009).

Sue Young beschrijft in haar hoofdstuk over Classroom coaching dat wanneer de coach feedback geeft op wat goed gaat, de leerlingen zich ook meer zullen richten op de dingen die al goed gaan en zich verantwoordelijk beginnen te voelen voor verbetering. “The outcomes of class coaching have included pupils becoming more pleasant and helpful and generally improving the way they relate to each other in class.” (Young, 2009, p. 55)

Uit onderzoek blijkt, dat na het gebruik van het WOWW-programma een toename te zien was in de positieve waarnemingen van leerlingen zelf ten aanzien van het laten zien van respectvol en goed gedrag. Dat is het gedrag wat ik graag zou willen zien op het schoolplein. Daarom lijkt het me interessant om de WOWW-aanpak uit te proberen met de kinderen van groep 5. Hoe ik dat ga doen beschrijf ik in hoofdstuk 3.

2.9 Solution-Focused Schools

In haar boek *Anti-Bullying and Beyond* beschrijft Sue Young heel mooi dat elke school van zijn eigen krachtbronnen (die elke school heeft) gebruik moet maken. De dingen die goed gaan, kunnen uitgebouwd worden. Het maakt ook niet zoveel uit of we oplossingsgericht met kinderen willen werken of met een organisatie, zolang we mensen maar helpen te zien wat al werkt en daar meer van te doen.

“By appreciation how anti-bullying is an integral part of teachers’ work already and concentrating on the strengths they have available, schools can be more effective by continually developing an ever more friendly, safe and supportive ethos by their own unique context” (Young, 2009, p. 29).

2.10 Concretisering

Mijn zoektocht in theorie en praktijk heeft mij verschillende belangrijke inzichten voor mijn praktijkonderzoek opgeleverd. De belangrijkste is, dat ik mijn onderzoek zoveel mogelijk oplossingsgericht wil doen. Omdat deze manier van werken zijn blik richt op de toekomst. Het maakt dan niet zoveel uit of men oplossingsgericht met kinderen wil werken of met een organisatie, zolang we mensen maar helpen te zien wat al werkt en daar meer van te doen. We kunnen ons dan richten op die gelegenheden waar dingen beter liepen. We hoeven dus niet alles overboord te gooien en opnieuw te gaan beginnen. De dingen die gewerkt hebben, moeten we behouden en verder uitbouwen in kleine stapjes. Ik wil in mijn onderzoek heel graag op zoek gaan naar bestaande krachten en naar de gewenste toestand en hetgeen daarvoor nodig is. Het lijkt me voor alle betrokkenen een opluchting om de discussie over de oorzaak van alle problemen tijdens de tussenschoolse opvang achter ons te laten en op zoek te gaan naar de oplossingen. Daarbij vind ik het heel belangrijk, dat ook ouders gezien worden als ervaringsdeskundigen. Ouders en school hebben een gemeenschappelijk belang, namelijk dat het goed gaat met hun kind; ook tijdens de tussenschoolse opvang. Hiervoor wil ik interviews met overblijfouders afnemen en vragenrondes houden met verschillende onderzoeksgroepjes, waarin naar de gewenste situatie gevraagd wordt. Dit werk ik verder uit in hoofdstuk 3.

In de theorie, maar vooral ook in de praktijk heb ik gemerkt, dat door het geven van positieve feedback voor positief gedrag de leerlingen aangespoord worden dit gedrag te herhalen, waardoor positieve patronen en gewoonten gevormd worden. Een continue stroom van zowel verbale versterking als sociale beloning is onmisbaar om een groep leerlingen de juiste sfeer te verschaffen om zich gezamenlijk positief te ontwikkelen. Om dit te onderzoeken wil ik gedurende twee weken het speelgedrag van groep 5 op het plein gaan coachen met het coaching programma WOWW.

Hoofdstuk 3 Onderzoeksmethodologie

3.1 Hoe ik de data ga verzamelen en analyseren

In deze paragraaf heb ik mijn deelvragen gebundeld, erbij vermeld welke data ik wil verzamelen en hoe ik deze verzamelde data ga analyseren.

- ***Welke problemen en moeilijkheden ervaren overblijfouders tijdens het toezicht houden op het plein?***
- ***Welke hulp verwachten ze van de leerkracht(en) en hoe willen ze dat geregeld zien?***

Voor het beantwoorden van deze twee deelvragen maak ik gebruik van het semi-gestructureerde interview. Ik heb voor die vorm gekozen, omdat het interview bijzonder geschikt is om het onderwerp uit te diepen. Het semi-gestructureerde interview gebeurt aan de hand van drie stappen: het voorbereiden van het interview, het afnemen van het interview en de nazorg (Harinck, 2010). Allereerst zal ik de geïnterviewde overblijfouders in het kort vertellen dat ik voor mijn masteronderzoek gekozen heb om te onderzoeken hoe leerkrachten, overblijfouders en leerlingen op een oplossingsgerichte manier het schoolpleinklimaat kunnen verbeteren. Ik heb voor dit interview gekozen, omdat ik graag wil weten welke problemen en moeilijkheden overblijfouders ervaren tijdens het toezicht houden op het plein. Alsook welke hulp ze van de leerkracht(en) verwachten en hoe ze dat geregeld willen zien.

Ik zal met de uitwerking van het interview vertrouwelijk omgaan. Ik laat het wel terugkomen in mijn onderzoek, maar ik zal geen echte namen noemen.

Voorafgaand aan mijn onderzoek heb ik 9 open vragen voor de overblijfouders opgesteld:

1. Was het je voldoende duidelijk wat er van je verwacht werd toen je voor het eerst tussen de middag toezicht moest houden op het plein? Kun je daar eens iets meer over vertellen?
2. Hoe ervaren je op dit moment het toezicht houden op het plein?

3. Kun je iets vertellen over de leuke momenten tijdens het toezicht houden?
4. Kun je aangeven wat de momenten zijn, waarop je het moeilijk vindt om toezicht te houden en in te grijpen wanneer er iets niet goed gaat?
5. Vind je de pleinregels voldoende duidelijk voor de leerlingen en ook voor de overblijfouders die toezicht houden? Welke extra regels zouden iets kunnen toevoegen om het schoolpleinklimaat te verbeteren?
6. Voel je je voldoende gesteund door de leerkrachten? Wat verwacht je van hen aan ondersteuning?
7. Zou je één of meerdere redenen kunnen noemen waarom een andere ouder zich als overblijfouder zou moeten aanmelden?
8. Waar moet volgens jou rekening mee gehouden worden wanneer we het schoolpleinklimaat willen verbeteren?
9. Heb je nog andere tips, suggesties, ideeën of op- of aanmerkingen voor mijn onderzoek?

Het eerste interview ga ik met de coördinator van de overblijfouders houden. Zij zorgt voor het rooster en is aanspreekpunt voor ouders en leerkrachten. Er zijn op dit moment 25 vrijwillige overblijfouders, waaronder twee mannen. De frequentie van vrijwilliger zijn tijdens de tussenschoolse opvang varieert van één keer per week tot één keer per maand.

Daarna ga ik drie ervaren overblijfouders interviewen. Het interview zal ik steeds met één ouder tegelijk afnemen. Ik hoop zo een zo goed mogelijk beeld te krijgen van de moeilijkheden die de ouders tijdens het toezicht houden op het plein ervaren en welke hulp ze hierbij van leerkrachten verwachten. Na de interviews ga ik de verschillen en overeenkomsten qua antwoorden van de verschillende overblijfouders beschrijven in hoofdstuk 4.

- ***Wat verstaan leerlingen van onze school onder een veilig schoolpleinklimaat?***
- ***Wat verstaan de directie en leerkrachten van onze school onder een veilig schoolpleinklimaat?***
- ***Wat verstaan overblijfouders van onze school onder een veilig schoolpleinklimaat?***

Voor het beantwoorden van deze drie deelvragen wil ik gebruik maken van oplossingsgericht onderzoek, waarin de onderzoeksgroepen de gewenste situaties gaan beschrijven. Daarbij ga ik ook gebruik maken van de schaalvraag.

Ik heb ervoor gekozen om vier groepjes van drie volwassenen (leerkrachten en overblijfouders) en vier groepjes van drie leerlingen te bevragen. Het lijkt me interessant te ontdekken welke overeenkomsten en welke verschillen er tussen deze twee groepen zijn. Ik zal de vragenronde steeds met elke groep afzonderlijk afnemen.

Ik kom tot de volgende onderzoeksgroepen (*triangulatie*):

1. Directeur, adjunct-directeur, IB-er/remedial teacher
2. Drie ervaren groepsleerkrachten (leeftijd 50+) (3 van de 8 leerkrachten)
3. Drie jonge leerkrachten (leeftijd 20- 30 jaar) (3 van de 8 leerkrachten)
4. Drie overblijfouders, dezelfde als bij het interview
5. Drie leerlingen (van de 20) uit groep 6
6. Drie leerlingen (van de 20) uit groep 6
7. Drie leerlingen (van de 24) uit groep 5
8. Drie leerlingen (van de 24) uit groep 5

Bij de keuze van de 12 leerlingen uit groep 5 en 6 heb ik twee criteria aangehouden. Ik heb ongeveer evenveel jongens als meisjes gekozen en ik heb uit elke groep 3 kinderen gekozen, die op het plein tussen de middag opvallen door lastig gedrag.

3.2. Beschrijving onderzoek

Ieder groepje krijgt de volgende opdracht: Waaruit blijkt voor jullie dat het schoolplein, wanneer je dat tussen de middag bezoekt, een **vriendelijke, veilige en ondersteunende omgeving** is?

Om de beurt noemt ieder groepslid een concreet voorbeeld, zodat er op de volgende manier een hele lijst van voorbeelden ontstaat.

Iedere groep bekijkt de eigen lijst en haalt de drie belangrijke punten eruit.

De drie belangrijkste punten van iedere groep worden geïnventariseerd en er wordt gekeken naar de overeenkomsten en verschillen.

Erkennen van een succesvol verleden

De schaalvraag wordt gebruikt om kracht en vaardigheden te ontdekken.

Er zijn drie rondes:

- 1: vragen gericht op het schoolplein als **vriendelijke** plek om te zijn;
- 2: vragen gericht op het schoolplein als **veilige** plek om te zijn;
- 3: vragen gericht op het schoolplein als **ondersteunende** plek om te zijn.

De leerkracht, leerling en ouder beantwoordt de vragen steeds vanuit de organisatie die hij of zij het beste kent.

Ronde 1: "Ondanks alle beperkingen van geld, gebouwen, personeel en leerling kenmerken op een schaal van 1 tot 10, waar 1 betekent er is niets gedaan om het schoolplein een vriendelijke plek te laten zijn en 10 betekent dat het schoolplein de meest vriendelijke plek is die je maar kunt bedenken".

- Waar is de school nu op deze schaal?
- Wat maakt dat de school zo hoog staat?
- Hoe stimuleert de directie/team vriendelijkheid op het schoolplein al?
- Wat helpt nog meer om het schoolplein een vriendelijke plek te laten zijn?
- Hoe helpen leerlingen om het een vriendelijke plek te laten zijn?

- Hoe helpen ouders?
- Wat doe jij om vriendschap te stimuleren op school?

Ik noteer kort al het genoemde en kies uit de lijst twee of meer belangrijke krachten/vaardigheden waarvan het groepje denkt dat ze belangrijk zijn om een **vriendelijke sfeer** op het schoolplein te promoten.

Ik geef dit terug en kan beginnen met:

“Ik ben onder de indruk van de manier waarop

“Compliments and appreciation form a “bridge” from the past to the preferred future” (Young, 2009, p. 35).

Ronde 2: Op een schaal van 1 tot 10, waar 1 betekent dat er niets gedaan is om leerlingen zich **veilig** te laten voelen en 10 dat er alles aan gedaan is om leerlingen zich veilig te laten voelen. Waar is de school nu?

- Wat maakt dat de school zo hoog staat?
- Wat doet de directie/team om leerlingen en overblijfouders te ondersteunen?
Wat nog meer?
- Hoe ondersteunen leerlingen elkaar al?
- Hoe ondersteun jij leerlingen? Hoe nog meer?
- Hoe weet je dat dit helpt?

Ik noteer kort al het genoemde en kies uit de lijst twee of meer belangrijke krachten/vaardigheden waarvan het groepje denkt dat ze belangrijk zijn om een **veilige** sfeer op het schoolplein te promoten.

Ik geef dit terug en kan beginnen met:

“Ik ben onder de indruk van de manier waarop

Ronde 3: Op een schaal van 1 tot 10, waar 1 betekent dat er niets gebeurt op het schoolplein om het een ondersteunende plek te laten zijn en 10 betekent dat het een schoolplein is waar men elkaar heel veel ondersteunt. Waar staat de school nu op dit punt?

- Hoe is dit belangrijk voor de leerlingen?
- Hoe is dit belangrijk voor ouders?
- Hoe is dit belangrijk voor de leerkrachten?

Ik noteer kort al het genoemde en kiest uit de lijst twee of meer belangrijke krachten/vaardigheden waarvan het groepje denkt dat ze belangrijk zijn om een **ondersteunende** sfeer op het schoolplein te promoten.

Ik geef dit terug en kan beginnen met:

“Ik ben onder de indruk van de manier waarop

3.3 Working On What Works (WOWW)

De aanpak bestaat uit 3 fasen.

Fase 1

Observatiefase: Ik observeer 2 keer (20 minuten) het spelen van groep 5 tussen de middag.

1. **Introductie:** Ik leg uit wat ik ga doen tijdens het spelen tussen de middag.
“Ik ga alle dingen observeren die deze groep doet die goed en nuttig zijn .
Daarna zal ik jullie vertellen wat ik heb gezien”.
2. **Observatie op het speelplein:** Ik schrijf de sterke kanten op van de groep zodra de kinderen naar buiten gaan om op het speelplein te spelen.
3. **Verslag uitbrengen:** Ik deel met de groep wat ik heb gezien en bereid ze voor op het stellen van groepsdoelen.

Fase 2

Creëren van groepsdoelstellingen met leerlingen en leraar

1. **Doelen vaststellen:** We stellen gezamenlijk doelen vast waaraan de leerkracht en de groep gaat werken. Bv. "We willen beter leren samenspelen!" Daarna mag elke leerling de groep een plaats geven op de schaal van 1-10 (Bijlage 4.14).
2. **Schalen:** Ik vraag aan de groep wat er voor nodig is om op de schaal van een "7" naar een "8" of een "9" te gaan en vraag aan de groep om vanaf nu op het afgesproken gedrag te letten bij zichzelf en bij medeleerlingen.

Fase 3

Schaal groepssucces in, herhaal en gebruik versterkers (de overige WOWW-bijeenkomsten)

Als de schaalvragen begrepen zijn door de leerlingen, teken ik ter herinnering aan de gemaakte afspraken de schaal op het bord. Om de dag reflecteer ik met de groep op de zaken die al goed of beter gaan. Dit doe ik twee weken achter elkaar.

Metten of ik vooruitgang zie

Na twee weken laat ik alle leerlingen weer een cijfer geven voor de vaardigheid waar ze die twee weken aan gewerkt hebben met als doel een klein stapje hoger op de schaal te komen. En we reflecteren met de hele groep op de sterke punten en kiezen gezamenlijk een nieuw doel.

Natuurlijk ga ik ook bespreken met mijn duo partner en enkele overblijfhouders of zij resultaat zien na het oefenen met de gekozen vaardigheden.

3.4 Onderzoeksvorm en triangulatie

Mijn onderzoek splits ik in verschillende delen. Het eerste deel is het explorerende onderzoek. Dit zijn de interviews die ik met de overblijfhouders houd. Dit is een vorm die zeer informatief is aangezien de geïnterviewde op de open vragen vrij kan antwoorden.

De onderzoeksmethode die ik gebruik bij het oplossingsgerichte inventariserende onderzoek heet: het survey-onderzoek. Deze vorm van onderzoek is geschikt voor mijn beschrijvende onderzoeksvraag. Als onderzoeker wil ik weten hoe de betrokkenen denken over een veilig pleinklimaat.

Bij “Werken aan wat werkt, plein coaching” ben ik benieuwd naar het effect van een positieve coaching van de groep op een veilig schoolpleinklimaat. Ik ben geïnteresseerd in hoe dit gedrag over een bepaalde periode verandert en hoe leerlingen hun eigen rol daarin zien. Dit veranderingsonderzoek zal plaatsvinden in de natuurlijke situatie, namelijk op het schoolplein en met alle leerlingen van een groep (Harinck, 2010).

In mijn onderzoek zal ik gebruik gaan maken van meerdere gegevensbronnen, triangulatie genaamd. Dit hoort bij praktijkonderzoek aangezien het hierin lang niet altijd gaat om eenduidig vaststaande zaken. Het gaat om betekenisgeving, om percepties van verschillende belanghebbenden. Er wordt bedoeld dat er vanuit verschillende invalshoeken naar een verschijnsel gekeken wordt. Deze meerdere invalshoeken zorgen ervoor dat alle relevante informatie is meegenomen, wat betere conclusies mogelijk maakt (Harinck, 2010).

3.5 Ethische verantwoording bij mijn praktijkonderzoek

Voor mijn praktijkonderzoek heb ik veel gesprekken gevoerd met collega's, ouders en kinderen.

Interviews met ouders: Ik vertel kort dat ik voor mijn masteronderzoek gekozen heb om te onderzoeken hoe leerkrachten, overblijfouders en leerlingen op een oplossingsgerichte manier het schoolpleinklimaat kunnen verbeteren. Dat ik door dit interview graag wil weten welke problemen en moeilijkheden overblijfouders ervaren tijdens het toezicht houden op het plein. Het interview heb ik uitgewerkt en dat aan de betrokken ouders opgestuurd, zodat zij konden beoordelen of ik hun verhaal goed verwoord had. Eventuele onduidelijkheden heb ik aangepast.

Vragen naar de gewenste situatie: Ook hier heb steeds duidelijk het doel uitgelegd voorafgaand aan het gesprek. Het uitgewerkte gesprek heb ik ter beoordeling weer naar alle leden van de onderzoeksgroepen gestuurd. De gesprekken met de kinderen heb ik steeds tussendoor mondeling met hen samengevat. Ik heb op die manier gecontroleerd of ik hun uitspraken noteerde zoals ze bedoeld werden.

Daarnaast zal ik er zorg voor dragen dat ik mij tijdens mijn onderzoek houd aan de regels behorend bij zorgvuldigheid en volledigheid. Hiervoor verwijs ik naar het artikel van R. Boerman over Ethische uitgangspunten bij praktijkonderzoek.

Hoofdstuk 4 Data analyse en resultaten

In dit hoofdstuk beschrijf ik hoe ik mijn onderzoek uitgevoerd en verwerkt heb. Ik begin met de resultaten van de interviews. Daarna de resultaten van de oplossings-gerichte vragenrondes en als laatste beschrijf ik het werken met Working On What Works (WOWW) met groep 5.

4.1 Welke moeilijkheden ervaren overblijfouders bij het toezicht houden op het plein? Welke steun verwachten ze daarbij van de leerkrachten?

De interviews zijn op school afgenomen. Elk interview duurde ongeveer drie kwartier. We hadden een rustige ruimte tot onze beschikking waar we niet gestoord werden. De responsgroep was: 3 vrouwen en 1 man.

Tijdens de interviews heb ik de antwoorden geregeld samengevat. Aan het eind heb ik het gehele interview nog eens samengevat. Na afloop heb ik het interview uitgewerkt. Het uitgewerkte interview heb ik per mail naar de betrokkenen opgestuurd met de vraag of ik het interview naar hun mening goed verwoord had. Bij alle vier de interviews kreeg ik een positieve reactie en waren er geen belangrijke op- of aanmerkingen. Als bijlage voeg ik één uitgewerkt interview toe (bijlage 4.1).

4.1.1 Overeenkomsten in de interviews

De meeste moeilijkheden en problemen hadden de overblijfouders met het alleen toezicht houden op het plein. Wanneer er een kind valt of er is een ander incident, dan kun je daar niet voldoende aandacht aan besteden. Je kunt zelfs niet even met een kind naar binnen lopen voor een pleister, want dan is er geen toezicht meer op het plein.

Uit de antwoorden van de geïnterviewde ouders heb ik onderstaande thema's kunnen halen.

Punten die door de geïnterviewde ouders genoemd werden:

Opmerkingen uit de interviews	Aantal x genoemd (%)
Een mooi ruim plein waar kinderen genoeg speelruimte hebben	100%
Er moeten minimaal twee pleinwachters komen om buiten toezicht te houden	100%
De pleinwachter wordt dan weer door de leerkrachten zelf gedaan	50%
Een overblijfskracht en een leerkracht houden samen pleinwachter	25%
Er houden minimaal twee overblijfskrachten pleinwachter. Maar er is altijd een vaste leerkracht stand-by.	25%
Meer los spelmateriaal op het plein waardoor kinderen meer uitgedaagd worden tot spelen. (Er zijn wel voldoende vaste speeltoestellen).	100%
Niet alle regels zijn voldoende duidelijk. Ouders lossen de problemen allemaal op hun eigen manier op. Daar is te weinig overleg over	50%
De pleinregels zichtbaar voor de kinderen en ouders overal in de school ophangen en de kinderen aanspreken op het overtreden van die regels	25%
De opgeschreven regels waren niet altijd duidelijk of bleken in de praktijk niet te werken	25%
Doordat je vaker op school en betrokken bent, leer je de kinderen en het team veel beter kennen	100%

4.1.2 Suggesties van de geïnterviewde overblijfouders

- Laat ouders die vrijwillig overblijfouder willen worden eerst een paar keer meedraaien met een ervaren overblijfouder (2 van de 4 ouders).
- Besteed meer aandacht aan de meningen van kinderen. Kinderen moeten zich gehoord voelen. Informeer ook eens wat zij leuk vinden (2 van de 4 ouders).
- Goede informatie van de leerkrachten, met name over kinderen die een speciale aanpak nodig hebben (2 van de 4 ouders).

4.1.3 Analyse van de interviews

Alle geïnterviewde ouders geven aan dat ze het heel moeilijk vinden om alleen tussen de middag pleinwacht te moeten lopen. De helft van de geïnterviewde ouders zou het liefst zien dat er weer leerkrachten tussen de middag op het plein toezicht houden. Eén ouder kiest voor een overblijfkracht en een leerkracht, die dan samen toezicht houden op het plein tussen de middag. Eén ouder kiest voor twee overblijfkrachten, die toezicht houden met altijd een leerkracht die stand-by is tussen de middag. Ook de regels vinden ze niet voldoende duidelijk, onwerkbaar of niet zichtbaar voor iedereen. Ze vinden het alle vier belangrijk dat er meer klein spelmateriaal komt.

4.2 Wat verstaan leerlingen, leerkrachten en ouders onder een vriendelijk, veilig en ondersteunend schoolklimaat?

Na afloop van de vragenrondes heb ik de uitwerking ter beoordeling weer naar alle leden van het onderzoeksgroepje gestuurd. Er kwamen geen op- of aanmerkingen terug. De gesprekken met de kinderen heb ik steeds tussendoor mondeling met hen samengevat. Ik heb op die manier gecontroleerd of ik hun uitspraken noteerde zoals ze bedoeld werden. Alle gesprekken hebben in school, met elk groepje afzonderlijk, plaats gevonden. Ik was positief verrast te merken hoe enthousiast en bereidwillig iedereen was om aan de vragenrondes mee te doen.

Wat noemt elk groepje als de 3 belangrijkste punten qua vriendelijke, veilige en ondersteunende omgeving:

Kinderen

- dat er fijn gespeeld wordt;
- leerkrachten en leerlingen helpen met ruzies en valpartijen;
- kinderen vermaken zich;
- speelmateriaal;
- zelf spelletjes mogen verzinnen;
- het plein ziet er vrolijk en schoon uit (wordt 3 keer genoemd);
- kinderen komen te hulp of komen troosten, begroeten elkaar;
- pleinwacht let heel goed op;
- kinderen die elkaar helpen;
- er zijn veel speeltoestellen.

Volwassenen

Team -30 jaar:

- pleinwacht, er is een aanspreekpunt;
- speelmogelijkheden die er zijn;
- indeling van de ruimte.

Team +30 jaar:

- je ziet spelende, pratende kinderen, er zijn geen conflicten;
- er is een pleinwacht, die optreedt wanneer het nodig is;
- er is speelgoed op het plein.

Als bijlage 4.2 voeg ik één uitgewerkte vragenronde van de leerlingen toe.

Als bijlage 4.3 voeg ik één uitgewerkte vragenronde van de volwassenen toe.

De 24 uitspraken die de 8 groepjes deden over een vriendelijk, veilig en ondersteunend schoolpleinklimaat heb ik in vier categorieën (bijlage 4.4) verdeeld, hieronder weergegeven in cirkeldiagram 1

Cirkeldiagram 1

Het cijfer dat elke groep geeft voor het schoolplein als vriendelijke, ondersteunende en veilige plek is natuurlijk een subjectief gegeven. Ik ben me er ook van bewust dat het doel van dit inschalen een hele andere is; namelijk dat elke groep de positieve punten benoemt om daarna gezamenlijk te komen tot enkele punten waar ze als eerste aan zouden willen werken om een stapje vooruit te kunnen gaan op de schaal van 1 tot 10. De cijfers vertellen me wel dat het schoolplein als vriendelijke plek door alle groepen het hoogst beoordeeld wordt en het schoolplein als ondersteunende plek als laagst beoordeeld wordt. Van de cijfers die elke groep gaf om het schoolplein in te schalen als een vriendelijke, veilige en ondersteunende plek heb ik het gemiddelde berekend. Ze zijn bijgevoegd in bijlage 4.5. In cirkeldiagram 2 geef ik de percentages weer.

Cirkeldiagram 2

4.3 Wat verstaan de vier groepjes van drie leerlingen uit groep 5 en 6 onder een vriendelijk, veilig en ondersteunend schoolpleinklimaat?

Voor mijn analyse heb ik in de antwoorden van leerlingen naar overeenkomsten gezocht. Daaruit heb ik steeds geprobeerd thema's te halen. Die thema's heb ik verwerkt in een cirkeldiagram. De uitspraken voeg ik als bijlagen toe. Daarbij bekijk ik eerst de antwoorden die me iets vertellen over een vriendelijke sfeer, gevolgd door een veilige sfeer en als laatste de ondersteunende sfeer. Dezelfde volgorde houd ik aan bij de analyse van de volwassenen.

4.3.1 De belangrijkste krachten/vaardigheden waarvan de leerlingen denken dat ze belangrijk zijn om een vriendelijke sfeer op het schoolplein te promoten

Uit de 9 antwoorden (Bijlage 4.6 a) kon ik de volgende 4 thema's halen, die ik in cirkeldiagram 3 weergegeven heb.

Cirkeldiagram 3

En om een stapje hoger op de schaal te komen waaraan zouden leerlingen dan als eerst willen werken (bijlage 4.6 b)

Hoewel de leerlingen het spelmateriaal het minst noemen om tot een vriendelijke sfeer op het schoolplein te komen, geven ze allemaal aan dat ze door meer klein spelmateriaal en met name door te mogen voetballen tussen de middag minstens een stapje hoger zullen komen op de schaal.

4.3.2 De belangrijkste krachten/vaardigheden waarvan de leerlingen denken dat ze belangrijk zijn om een veilige sfeer op het schoolplein te promoten

Alle kinderen noemen dat “het pesten” aangepakt moet worden. Ook wordt twee keer genoemd dat leerkrachten en ouders veel beter op de hoogte moeten zijn van het pesten (bijlage 4.7 a).

Cirkeldiagram 4

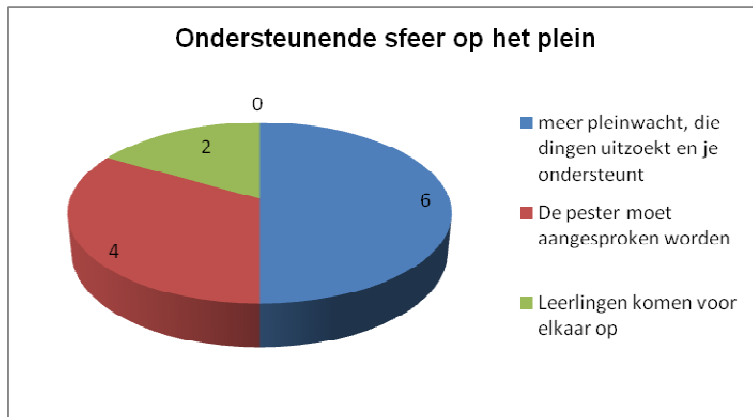
Om een stapje hoger op de schaal te komen qua veilige sfeer, waaraan zouden leerlingen dan als eerst willen werken? Uit de 8 antwoorden (Bijlage 4.7b) kon ik vier thema's halen, die ik in cirkeldiagram 5 weergegeven heb.

Cirkeldiagram 5

4.3.3 De belangrijkste krachten/vaardigheden waarvan de leerlingen denken dat ze belangrijk zijn om een ondersteunende sfeer op het schoolplein te promoten

Uit de 12 antwoorden (bijlage 4.8 a) kon ik 3 thema's halen, die ik in cirkeldiagram 6 weergegeven heb.

Cirkeldiagram 6

Om een stapje hoger op de schaal te komen met betrekking tot de ondersteunende sfeer, waaraan zouden leerlingen dan als eerst willen werken? Uit de 9 antwoorden (bijlage 4.8 b) kon ik 2 thema's halen, die ik in cirkeldiagram 7 weergegeven heb.

Cirkeldiagram 7

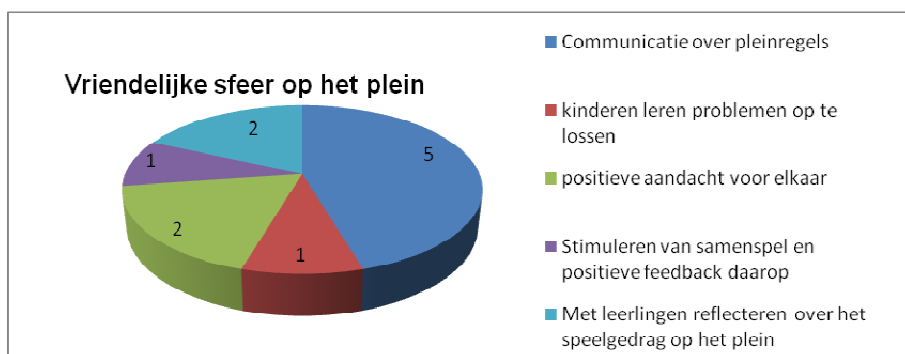
4.4 Wat verstaan leerkrachten en overblijfouders van onze school onder een vriendelijk, veilig en ondersteunend schoolpleinklimaat?

Voor de analyse heb ik de uitspraken van de leerkrachten en de overblijfouders samengevoegd. Dit heb ik gedaan, omdat ik zo ook vier groepjes van drie personen kreeg, net als bij de leerlingen. Ook uit hun uitspraken heb ik steeds geprobeerd thema's te halen. Die thema's heb ik verwerkt in een cirkeldiagram. De uitspraken

voeg ik als bijlagen toe. Ik werk de thema's weer uit in de volgorde vriendelijk, veilig en ondersteunend.

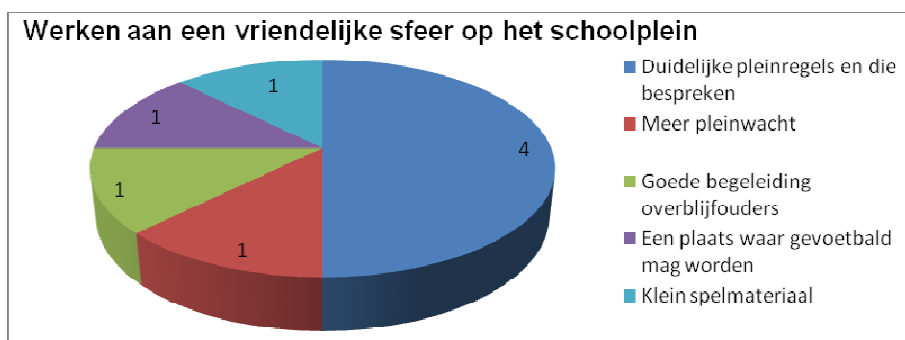
4.4.1 De belangrijkste krachten/vaardigheden waarvan de leerkrachten en ouders denken dat ze belangrijk zijn om een vriendelijke sfeer op het schoolplein te promoten

Uit de 11 antwoorden (bijlage 4.9 a) kon ik 5 thema's halen, die ik in cirkeldiagram 8 weergegeven heb.

Cirkeldiagram 8

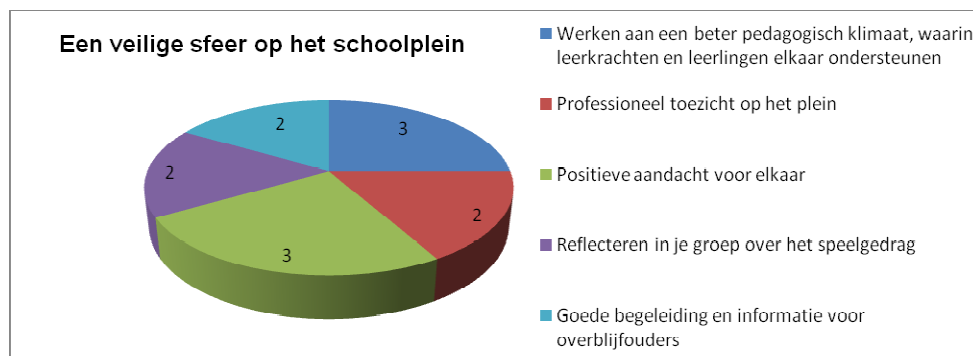
Om een stapje hoger op de schaal te komen, waaraan zouden leerkrachten en ouders dan als eerst willen werken? (bijlage 4.9 b) Uit de 8 antwoorden kon ik de volgende thema's halen, die ik in cirkeldiagram 9 weergegeven heb.

Cirkeldiagram 9

4.4.2 De belangrijkste krachten/vaardigheden waarvan de leerkrachten en ouders denken dat ze belangrijk zijn om een veilige sfeer op het schoolplein te promoten

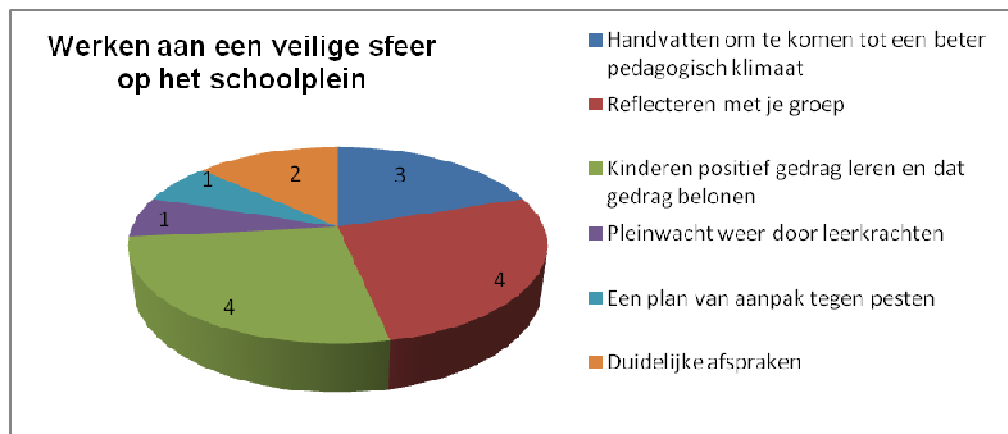
Uit de 11 antwoorden (bijlage 4.10. a) kon ik 5 thema's halen, die ik in cirkeldiagram 10 weergegeven heb.

Cirkeldiagram 10

En om een stapje hoger op de schaal te komen qua veilige sfeer waaraan zouden leerkrachten en ouders dan als eerst willen werken (bijlage 4.10 b)?

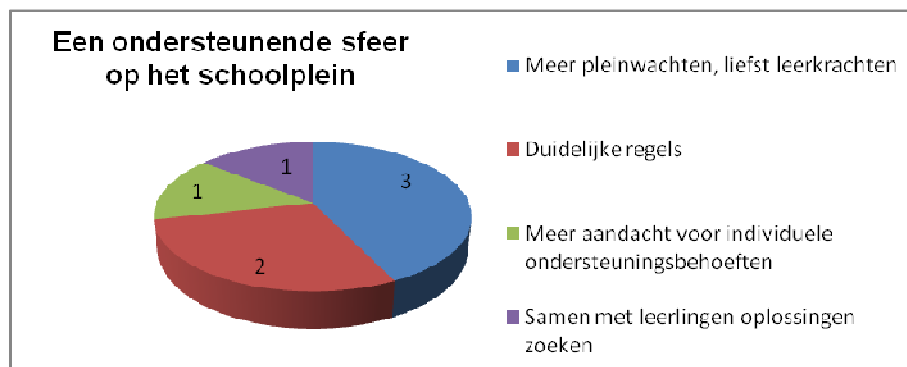
Uit de 15 antwoorden heb ik 6 thema's gekozen, die ik in cirkeldiagram 11 weergegeven heb.

Cirkeldiagram 11

4.4.3 De belangrijkste krachten/vaardigheden waarvan de leerkrachten en ouders denken dat ze belangrijk zijn om een ondersteunende sfeer op het schoolplein te promoten

Uit de 7 antwoorden (4.11 a) kon ik 4 thema's halen, die ik in cirkeldiagram 12 weergegeven heb.

Cirkeldiagram 12

En om een stapje hoger op de schaal van de ondersteunende sfeer te komen waaraan zouden leerkrachten en ouders dan als eerst willen werken (bijlage 4.11 b)?

Uit de 8 antwoorden destilleerde ik 4 thema's, die ik in cirkeldiagram 13 weergegeven heb.

Cirkeldiagram 13

4.5 Analyse van de vragenrondes

In de belangrijkste krachten waarvan alle onderzoeksgroepen denken dat ze belangrijk zijn om een vriendelijke, veilige en ondersteunende sfeer op het schoolplein te promoten zie ik een aantal overeenkomsten. Namelijk:

- er lopen twee of meer pleinwachten. De voorkeur gaat uit naar leerkrachten;
- meer klein spelmateriaal, waaronder een voetbal;
- duidelijke regels, die door alle pleinwachten op dezelfde wijze toegepast worden. Deze regels moeten goed zichtbaar opgehangen worden;
- de overblijfouders worden goed geïnformeerd;
- leerkrachten reflecteren met de leerlingen over het speelgedrag op het plein;
- kinderen moeten leren conflicten op een goede manier op te lossen en leren samenwerken;
- positieve aandacht voor elkaar;
- kijken naar de individuele begeleidingsbehoeften op het plein.

Ik zie ook een belangrijk verschil tussen de onderzoeksgroepen. De leerlingen noemen het optreden tegen pesten en de rol van leerkrachten, ouders en leerlingen daarin heel vaak. Terwijl dat punt bij de volwassenen slechts eenmaal genoemd wordt.

Wanneer ik de data van de interviews met de data van de vragenrondes vergelijk, zie ik de volgende overeenkomsten:

- er lopen twee of meer pleinwachten. De voorkeur gaat uit naar leerkrachten;
- meer klein spelmateriaal, waaronder een voetbal;
- duidelijke regels, die door alle pleinwachten op dezelfde wijze toegepast worden. Deze regels moeten goed zichtbaar opgehangen worden;
- de overblijfouders worden goed geïnformeerd.

4.6 Working On What Works (WOWW)

Fase 1 / week 1

Ik heb groep 5 uitgelegd, dat ik hen deze week twee keer ga observeren en dan alleen zal letten op de dingen die goed gaan. Twee keer geobserveerd en de goede dingen opgeschreven. Ik noem er hier een aantal.

A. komt aangerend en vraagt aan een groepje kinderen of hij mee mag doen met knikkeren. “Hé jongens mag ik meedoen?” De knikkeraars knikken “Ja” en A. mag meteen meedoen.

I. wordt getikt, lacht en gaat achter M. aan. M. gaat aan een rek hangen met zijn voeten net boven de grond. Je ziet dat hij dit niet lang gaat volhouden. I. loopt toch weer door en gaat achter iemand anders aan. Erg sportief!

I. valt. T. en R. komen naar hem toe en troosten hem, vragen of het wel gaat. T. legt even geruststellend zijn arm op de schouder van I.

Voor nog meer uitspraken zie Bijlage 4.12 en 4.13.

Al meteen na de eerste keer observeren heb ik de lijst met goede dingen besproken met de groep. Ik merkte dat iedereen daarvan genoot. Ik had van alle kinderen iets opgeschreven. Daar werd ook erg opgelet. Er kwamen ook regelmatig vragen als: “Juf, heb je wel gezien hoe goed het overleggen met knikkeren ging?” Na de tweede keer observeren bracht ik weer verslag uit en de kinderen vonden het wederom prachtig.

Fase 2 / week 2

Als groep stellen we een gezamenlijk doel vast waar we aan willen gaan werken. De kinderen kiezen ervoor om het “in de rij staan” te gaan oefenen.

Waarom?

- De kinderen vinden dat het erg lang duurt voor er een goede rij staat.
- Kinderen graag bij een vriendje willen staan en dat kost veel tijd.

- Veel kinderen vinden het lastig om met een spel op te houden en gaan daar vaak in de rij nog mee door.
- Er is veel geduw en getrek aan elkaar in de rij.

Alle leerlingen krijgen nu een ladder met daarop de cijfers 1 t/m 10 (bijlage 4.14). Ze mogen de groep inschalen hoe zij nu vinden dat **het in de rij gaan staan** gaat. Gemiddeld schaalt de groep zich in op een acht.

Op de vraag wat er allemaal al zo goed gaat om die 8 te bereiken, komen de leerlingen met de volgende opmerkingen:

- als de bel gaat, lopen we allemaal naar de plaats waar de rij moet komen;
- we proberen iemand te vinden om naast te gaan staan.

Om van de 8 een trapje omhoog te gaan naar de 9 besluiten we aan de volgende zaken te gaan werken:

- we gaan zo snel mogelijk twee aan twee in de rij staan;
- we zoeken iemand op die dichtbij staat, het maakt niet uit wie;
- we houden onze handen bij onszelf;
- we zijn aardig tegen elkaar.

Deze regels hangen we op de deur, zodat we ze steeds even kunnen zien wanneer we naar buiten gaan (Bijlage 4.15)

Fase 3 / week 3

De leerlingen kijken elke dag even naar het blad met de regels. Om de dag moedig ik ze even aan om elkaar te helpen bij het sneller en beter in de rij te gaan staan.

We reflecteren die week drie keer over hoe het gegaan is en vooral welke dingen er dan al goed gingen. Ik merk dat de leerlingen het reflecteren moeilijk vinden. Daarom besluit ik er nog een week oefenen aan toe te voegen. Ik overleg dat met de leerlingen en vertel hen dat ik de volgende week 2 keer ga filmen wanneer de leerlingen in de rij gaan staan.

Het reflecteren met de groep nadat we het filmpje bekeken hadden, ging een stuk beter. De leerlingen zien nu wat er gebeurt en kunnen nu een heleboel positieve dingen noemen, bijvoorbeeld: “Ik zag, dat A heel snel naast B ging staan en ophield met tikkertje spelen. “

Wanneer we de tweede keer reflecteren aan de hand van het filmpje merken verschillende kinderen op dat er nu heel veel dingen goed gaan, maar ze zien ook dat er niet goed opgelet wordt wanneer we in de rij naar binnen lopen. Er vallen grote gaten in de rij. Gezamenlijk besluiten we op er nog een regel bij te maken, namelijk:

- Wanneer we in de rij naar binnen gaan sluiten we aan. Er vallen zo geen gaten in de rij!

Week 4

Ik maak nog twee keer filmopnamen van het in de rij gaan staan. We reflecteren ook weer met de groep op wat we zien. Ik merk dan dat de meeste kinderen nu ook goed gefocust zijn op aansluiten in de rij.

Aan het eind van de week krijgen weer alle kinderen een ladder en geven de groep een cijfer voor het in de rij gaan staan. Het gemiddelde ligt nu op een 9,5.

Ook mijn duopartner en de overblijfouders vertellen mij dat ze echt vooruitgang zien bij het in de rij gaan staan waarbij ze ook het enthousiasme van de leerlingen noemen.

4.7 Analyse Working On What Works (WOWW)

De leerlingen schalen zichzelf hoger in na vier weken oefenen. Daardoor laten de leerlingen zelf blijken dat ze vooruitgang geboekt hebben in het in de rij gaan staan. Maar ik vind dat nog duidelijker worden wanneer we met de groep reflecteren aan de hand van wat we zien gebeuren op de filmpjes. De leerlingen waren heel erg gemotiveerd. Ik ben ervan overtuigd dat dit komt door de positieve feedback die ze steeds kregen van elkaar en van de leerkracht.

Hoofdstuk 5: Conclusie, reflectie en discussie

In dit hoofdstuk zal ik mijn onderzoeksvraag beantwoorden. Hierin zullen de deelvragen meegenomen worden. De uitkomsten evalueer en onderbouw ik, waarna ik een reflectie schrijf over mijn eigen professionele identiteitsontwikkeling. Ik zal aanbevelingen doen met betrekking tot de tussenschoolse opvang op de school waar ik werkzaam ben.

“Hoe kan ik ervoor zorgen dat door middel van oplossingsgericht werken het pleinklimaat veiliger is voor de middenbouw tussen de middag?”

5.1 Conclusies interviews en vragenrondes

Naar aanleiding van de interviews en de vragenrondes kan ik concluderen dat de 4 belangrijkste punten waardoor leerlingen, leerkrachten en ouders denken te komen tot een veiliger pleinklimaat zijn:

- twee of meer pleinwachten; de voorkeur gaat uit naar leerkrachten;
- meer klein spelmateriaal, waaronder voetbal;
- duidelijke regels, die door iedereen op dezelfde wijze gehanteerd worden en goed zichtbaar opgehangen worden;
- de overblijfouders worden goed geïnformeerd.

Opvallend vind ik dat leerlingen bij een veilige sfeer op het schoolplein allemaal (100%) “actie tegen pesten” noemen. Leerkrachten en ouders noemen dit nauwelijks. Leerkrachten noemen wel werken aan een beter pedagogisch klimaat. Daarbij noemen ze niet één keer de SEO methode Beter omgaan met jezelf en de ander als hulpmiddel daarbij.

De drie kernprincipes van oplossingsgericht werken zag ik in deze vragenrondes heel mooi terug.

- **Als iets niet kapot is, repareer het dan niet**

Door de oplossingsgerichte vragenrondes waarin steeds naar de gewenste situatie op het plein gevraagd werd, ontdekten de groepsleden hun eigen krachtbronnen en konden daarop verder bouwen. Volwassenen en kinderen noemen dat we een mooi ruim plein hebben waar voldoende speelruimte is. De fysieke uitstraling van het plein wordt als goed beoordeeld. Daar hoeft dus niet aan gesleuteld te worden. Ze vinden ook allemaal dat er voldoende grote speeltoestellen zijn.

- **Kijk naar wat werkt en doe daar meer van**

Pleinwacht tussen de middag werkt heel goed. Kinderen voelen zich daar veiliger door en gesteund. Door het inzetten van meer pleinwachten zullen ze zich nog veiliger gaan voelen. Ook regels werken goed. Maar ze zijn nog niet duidelijk genoeg en worden niet door iedereen op dezelfde wijze gehanteerd. Bovendien moeten ze duidelijk zichtbaar voor iedereen opgehangen worden. De speeltoestellen op het plein worden als goed ervaren. Maar meer klein spelmateriaal zal zeker iets toevoegen.

- **Als iets niet werkt, probeer dan iets anders**

Het pleinwacht lopen door overblijfouders werkt niet goed. We zullen dus iets anders moeten proberen. Pleinwacht lopen door leerkrachten wordt door alle groepen geadviseerd. De kinderen vertellen tijdens het onderzoek dat ze zich veel beter begrepen voelen door de leerkrachten, omdat die hen nu eenmaal beter kennen en meer van hen weten. Ik denk dat dit komt, omdat leerkrachten veel meer gelegenheid en tijd hebben om een band op te bouwen met leerlingen. Uit de theorie blijkt dat dit heel belangrijk is "Persoonlijke ontmoetingen en relaties waarbinnen men elkaar behulpzaam is, zijn eerste vereisten om invloed op een persoon te kunnen uitoefenen." (Mahlberg & Sjoblom, 2008, p. 43). "Een continue stroom van zowel verbale versterking als sociale beloning is onmisbaar om een groep leerlingen de juiste sfeer te verschaffen om zich gezamenlijk positief te ontwikkelen." (Mahlberg & Sjoblom, 2008, p. 55).

5.2 Conclusies Working On What Works (WOWW)

De leerlingen geven zichzelf na vier weken oefenen een hoger cijfer op de schaal. Maar het proces, met name het reflecteren met de groep, laat mij veel beter zien dat de leerlingen vinden dat ze vooruit gegaan zijn. Ze noemen het positieve gedrag dat ze bij anderen en zichzelf zien. Door de positieve feedback, tijdens dit proces, gaan ze het gewenste gedrag imiteren. Leerlingen genieten zichtbaar van dit reflecteren. Het in de rij gaan staan gaat steeds beter! Hier komt heel mooi terug wat ik in de literatuur ook al las, namelijk dat positieve feedback het zelfvertrouwen van de leerlingen vergroot. “Door het geven van positieve feedback voor positief gedrag sporen wij de leerlingen aan dit gedrag te herhalen, waardoor positieve patronen en gewoonten worden gevormd. Klasgenoten merken dit op en zullen het beloonde gedrag imiteren om ook die positieve aandacht van de leerkracht te verwerven. Positieve feedback vergroot het zelfvertrouwen van de leerling, terwijl reprimandes voor ongewenst gedrag het zelfvertrouwen doen afnemen.” (Mahlberg & Sjoblom, 2008, p. 51). In hoofdstuk 4.6 heb ik dat proces beschreven en enkele uitspraken van kinderen geciteerd.

Ook heb ik in deze werkwijze een heleboel voordelen van complimenten geven terug gezien, die ik ook al in de literatuur over oplossingsgericht werken gelezen had.

Namelijk:

- je toont dat je aandacht hebt voor wat de ander doet;
- je bouwt aan een coöperatieve werkrelatie;
- je verstevigt het zelfbeeld en het zelfvertrouwen van de ander;
- je helpt de ander met de neus in de richting van mogelijke oplossingen te gaan staan (in plaats van de neus in problemen te blijven steken);
- je creëert een sfeer van vertrouwen en samenwerking, waardoor meer inzet mag worden verwacht om gewenste veranderingen in gang te zetten (Cauffman & van Dijk, 2009).

Samenvattend:

Om samen te kunnen werken aan een veiliger schoolpleinklimaat zouden ouders zich graag meer gesteund weten door leerkrachten en beter geïnformeerd worden over aanpak lastige leerlingen. Ook hebben ze behoefte aan duidelijke, eenduidige regels.

Ook leerkrachten hebben behoefte aan duidelijke, eenduidige regels.

De leerlingen waren heel duidelijk in hun wensen. Ze willen op het plein gezien en gesteund worden door mensen, waar ze een band mee opgebouwd hebben en die weten wat er speelt en daar ook iets op een positieve wijze mee doen.

5.3 Reflectie en professionele identiteitsontwikkeling

Terugkijkend op het proces van mijn onderzoek, heb ik gemerkt dat de tweejarige opleiding geheel verweven zit in mijn manier van werken en denken. Voor mijn onderzoek heb ik gezocht naar een verlegenheidssituatie die speelt op de school waar ik werk. Werken aan een veiliger pleinklimaat sprak mij erg aan. Een veilig pleinklimaat ligt in het verlengde van een goed pedagogisch klimaat. Ik hecht veel waarde aan een goed pedagogisch klimaat in mijn groep. Ik ben ervan overtuigd dat een kind pas goed kan leren als het goed in zijn vel zit. En daar heeft een goed pedagogisch klimaat een grote invloed op. Al zolang ik voor de klas sta, is mijn prioriteit met een groep kinderen een goede sfeer creëren en een goede band met de kinderen krijgen.

Tijdens deze opleiding heb ik er iets heel belangrijks bijgeleerd, namelijk dat kinderen niet alleen iets van mij kunnen leren, maar dat ik ook heel veel kan leren van kinderen. Ik was tot nu toe heel erg geneigd om voor allerlei dingen zelf een oplossing te zoeken. Ik heb ervaren, mede door de vele oplossingsgerichte gesprekken, dat kinderen je heel goed kunnen vertellen hoe en waarmee je ze kunt helpen. En over welke krachtbronnen ze beschikken.

Ik ben ervan overtuigd dat het heel belangrijk is de krachtbronnen van kinderen te leren zien. Door het reflecteren met de groep over het pleingedrag ontdekten leerlingen ook de krachtbronnen van elkaar. De positieve feedback van de leerkracht en de leerlingen naar elkaar toe bevordert de sfeer in de groep enorm.

Eigenlijk ben ik er nogal van geschrokken dat alle kinderen meer actie tegen pestgedrag willen. Ik dacht dat ik daar heel alert op was. Aan die noodkreet moet veel meer aandacht geschonken worden. Sue Young heeft het in haar boeken bewust nooit over pesten. Zij is van mening dat pesten niet of nauwelijks voorkomt wanneer er een goed pedagogisch klimaat is. Maar wanneer pesten aan de orde is, moet er iets gebeuren. De “Support Group Approach to Bullying in Schools” van Sue Young spreekt mij om de volgende redenen enorm aan:

- Er worden geen straffen gebruikt. Het risico van oneerlijke straffen wordt zo uitgesloten.
- Men ziet het schoolteam actie ondernemen. Er gebeurt iets!
- De leerlingen worden betrokken bij een positieve benadering. Ze ervaren dat als prettig, genieten ervan.
- Het is bewezen dat deze aanpak gewerkt heeft in vergelijkbare gevallen.
- Leerkrachten kunnen er zelf mee aan de slag. “Wat trouwens interessant is, dat wanneer de groep begeleid werd door personeel van de school de uitkomsten nog beter lijken te zijn, meer dan 80% en gemiddeld minder gesprekken” (Young C. V., 2008).

Ik heb het onderzoek met plezier uitgevoerd. Het heeft me heel veel tijd gekost, maar ook veel positieve energie opgeleverd. Ik vond het verbazingwekkend hoe gemotiveerd iedereen was om aan de interviews en vragenrondes mee te werken. Meteen toen duidelijk werd uit de vragenrondes dat er behoefte was aan klein spel materiaal op het plein werd er actie ondernomen. Ik heb gemerkt dat een onderzoek actie en enthousiasme oproept bij zowel volwassenen als kinderen. Ook kinderen uit andere groepen volgden het observeren en filmen op het plein. Ze hebben me geregeld gevraagd of ik dat ook eens met hen wilde gaan doen.

5.4 Aanbevelingen

Eerste aanbeveling: Leerlingen zullen zich veiliger en beter ondersteund voelen op het plein wanneer er door leerkrachten toezicht gehouden wordt.

Uit theorie en de vragenrondes van mijn onderzoek blijkt dat het belangrijk is om een goede band met leerlingen te hebben. Je kunt leerlingen veel beter ondersteunen wanneer je wat meer van hen weet. Vooral voor kinderen met gedragsproblemen vind ik een individuele aanpak heel belangrijk. Een dergelijke individuele aanpak kun je nu eenmaal niet bieden wanneer je hooguit eens per week een half uurtje contact hebt met een kind. Een band en een vertrouwensrelatie moet je opbouwen. “De eerste stap is altijd contact leggen. Een goede werkrelatie is de motor van verandering.” (Cauffman & van Dijk, 2009, p. 57). Leerkrachten hebben daar veel meer tijd voor. En zijn er ook voor opgeleid. Bovendien hebben leerkrachten tijdens teamvergaderingen, leerling besprekingen en informeel contact voldoende mogelijkheden om belangrijke informatie of tips met elkaar uit te wisselen. Het is onmogelijk om al die informatie aan overblijfouders te geven. Daarbij is veel informatie alleen maar bestemd voor de professionals. In verband met de privacy zou ik het een slechte zaak vinden wanneer die informatie met iedereen gedeeld wordt.

Tweede aanbeveling: Er komt meer klein spelmateriaal op het plein.

Elke groep krijgt zijn eigen mand met daarin verschillend klein spelmateriaal. Op het voorplein mogen de groepen bij toerbeurt voetballen tot 12.40 uur.

Derde aanbeveling: Er dienen regels te worden opgesteld die door alle betrokken groepen worden gedragen.

Wanneer we een veilige school voor ieder kind willen zijn, zullen we niet zonder regels kunnen. Een stimulerend adaptief pedagogisch klimaat wordt gekenmerkt door vertrouwen en uitdagende ondersteuning (competentie, autonomie en relatievorming). Voorwaarde hierbij is wel dat er ‘veiligheid’, ‘orde’ en ‘duidelijkheid’ wordt ervaren binnen de school. Regels en routines helpen om dit te realiseren. Ze zijn in deze zin van wezenlijke betekenis voor een omgeving.

Bij het vaststellen van regels lijkt het me zinvol om onderscheid te maken tussen algemene schoolregels en klassen- en pleinregels. De algemene schoolregels staan al beschreven in de schoolgids. Voor het vaststellen van duidelijke pleinregels is het van belang dat alle partijen hierbij betrokken worden. Ik denk dat je daarbij heel goed de aanpak van “Working On What Works” kunt gebruiken. De regels worden dan in goed overleg door kinderen en leerkrachten samen gekozen. Dat motiveert om je ook aan de regels te houden. Verder vind ik het belangrijk dat ze positief geformuleerd worden. Dat wil zeggen; ze alerteren op de dingen die de leerlingen wel moeten doen (Yes-setting). Ik noem hier enkele voorbeelden.

- Aardig zijn is cool, je weet wat ik bedoel.
- We houden alles heel en schoon, dat doen we hier gewoon.
- Rennen doe je op het plein, binnen moet het rustig zijn.
- Als de bel gaat, gaan we zo snel mogelijk twee aan twee staan.

Als laatste zou ik nog 4 aanbevelingen willen noemen die ook uit de vragenrondes met de onderzoeksgroepen kwamen. Daarbij lijkt het me belangrijk dat het team met elkaar gaat brainstormen wat ze hiermee willen doen.

- Leerkrachten reflecteren met de leerlingen over het speelgedrag op het plein.
- Kinderen moeten leren conflicten op een goede manier op te lossen en leren samenwerken.
- Positieve aandacht voor elkaar.
- Er wordt meer gekeken naar de individuele begeleidingsbehoeften op het plein.

5.5 Discussie

In hoofdstuk 2 heb ik beschreven dat er behoefte bestaat aan professionele krachten tijdens de tussenschoolse opvang. Dat is ook uit mijn onderzoek naar voren gekomen. Op korte termijn is tussenschoolse opvang op onze school, uitsluitend

door professionele krachten, niet realiseerbaar. Daarom zou ik als afsluiting van mijn onderzoek het onderstaande discussiepunt willen inbrengen.

Leerkrachten hebben ook recht op en behoefte aan pauze tussen de middag. Een mogelijk compromis kan zijn dat ouders om 12.00 uur de leerlingen in hun eigen klas begeleiden bij de lunch. De leerkracht kan dan pauze nemen, maar blijft verantwoordelijk. Om 12.20 uur kunnen de leerlingen op het schoolplein gaan spelen. Op dat moment zijn er twee leerkrachten op het plein om toezicht te houden. Tot 12.40 uur. Om 12.40 uur worden zij afgewisseld door de volgende pleinwachten. Tot 12.30 uur heeft de vrijwillige overblijfouder nog even de tijd om de klas op te ruimen en eventueel te letten op kinderen die nog niet klaar zijn met eten.

Op die manier houden overblijfouders toezicht op een kleine groep. Ze krijgen hierdoor meer kans om een band met de kinderen op te bouwen. Bovendien worden ze ingewerkt door de leerkracht en krijgen van hen de relevante informatie.

Op het plein waar leerlingen uit alle groepen spelen wordt dan altijd toezicht gehouden door leerkrachten, die de kinderen allemaal goed kennen en die over alle nodige informatie beschikken. De leerkrachten beschikken over de benodigde kennis om de leerlingen positieve feedback te geven over gewenst gedrag.

Literatuurlijst

Boeken

- Bannink, F. (2006). *Oplossingsgerichte vragen*. Amsterdam: Pearson.
- Cauffman, L., & van Dijk, D. J. (2009). *Handboek oplossingsgericht werken in het onderwijs*. Amsterdam: Boom Onderwijs.
- Furman, B. (1998). *Reteaming; Succeeding together*. London: BT Press. in Mahlberg, K., & Sjoblom, M. (2008). *Oplossingsgericht onderwijzen Naar een gelukkiger school!* Antwerpen - Apeldoorn: Fontys OSO & Garant-Uitgevers n.v.
- Furman, B. (2006). *Kids'Skills*. Soest: Uitgeverij Nelissen.
- Furman, B. (2010). *Kids'Skills in Actie!* Huizen: Uitgeverij Pica.
- Golly, A., & Sprague, J. (2009). *Positive Behavior Support Goed gedrag kun je leren!* Huizen: Pica.
- Harinck, F. (2010). *Basisprincipes praktijkonderzoek*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.
- Mahlberg, K., & Sjoblom, M. (2008). *Oplossingsgericht onderwijzen Naar een gelukkiger school!* Antwerpen - Apeldoorn: Fontys OSO & Garant-Uitgevers n.v.
- Young, S. (2009). *Anti-Bullying an Beyond*. London: BT Press.

Rapporten

- Boerman, R. (2008). *Ethische uitgangspunten bij praktijkonderzoek*.
- de Bas, J., de Laat, M., de waal, R., & Walraven, G. (2006). *Normen en Daden Werken aan veiligheid en sociale competentie op Rotterdamse scholen*. Antwerpen - Apeldoorn: Garant.
- Roede, E., & Felix, C. (2009). *Het einde van pesten op school in zicht?* Amsterdam: SCO-Kohnstamm Instituut.
- Roede, E., van Voorst van Beest, K., & Joosten, F. (2005). *Kiezen voor sociale competentie Een keuzegids*. Amsterdam: SCO-Kohnstamm Instituut.
- Smit, F., Driessen, G., Sluiter, R., & Meijvogel, R. (2007). *Brood en Spelen*. Nijmegen: ITS - Radboud Universiteit Nijmegen.

Tijdschriften

Hemels, I. (augustus/september 2010). Preventie van gedragsproblemen in de klas. *Balans Magazine*, 44-47.

Kienhuis, J. (2008-2009). Oplossingsgericht werken in uw klas: WOWW aanpak "Working On What Works". *Zorgbreed*, 2-6.

Overveld, v. (2010). Onderwijs en gedragsproblemen: Prioriteit voor preventie. *Tijdschrift voor Orthopedagogiek*, Nr. 49, 119-129.

van Meesbergen, E. (2009). Schoolbreed aandacht voor gedrag. *Zorg Primair no. 8*, 14-18.

Young, C. V. (2008, februari 18). De steungroepaanpak interview met Sue Young. *Oplossingsgericht management Doen wat werkt*.

Young, S. (1998). The Support Group Approach to Bullying in Schools. *Educational Psychology in Practice Vol 14, No 1*, 32-39.

Bijlagen

Bijlage 2.1

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

> Retouradres Postbus 16375 2500 BJ Den Haag

De voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA 'S-GRAVENHAGE

Rijnstraat 50
Den Haag
Postbus 16375
2500 BJ Den Haag
www.minocw.nl

Contactpersoon
A. de Wilde

T +31-70-412 2254
a.dewilde@minocw.nl
IPC 2475

Onze referentie
KO/175479

Betreft 18 december 2009
Brief inzake de toezegging om te verkennen of er bij scholen behoefte is aan regels voor de kwaliteit van TSO-opleidingen gericht op tussenschoolse opvang

Tijdens het Algemeen Overleg van 23 oktober 2008 heb ik uw Kamer toegezegd te verkennen of er bij scholen behoefte is aan regels voor de kwaliteit van opleidingen gericht op de tussenschoolse opvang, en wie die dan zou moeten ontwikkelen. Eind juni 2009 zou ik u hierover informeren. Aangezien de inventarisatie van de behoefte in het veld meer tijd vergde dan van tevoren was ingeschat, is door middel van een uitstelbrief aangegeven dat aan deze toezegging in het najaar van 2009 voldaan zou worden. Met deze brief wordt de toezegging afgedaan.

Middels een telefonische enquête onder een aantal onderwijsorganisaties en via een brainstormsessie met overblijfcoördinatoren heb ik een korte verkenning gedaan naar de behoefte aan een kwaliteitskeurmerk voor opleidingen gericht op de tussenschoolse opvang. Uit deze verkenning is gebleken dat er geen belangstelling is voor een keurmerk voor opleidingen gericht op tussenschoolse opvang.

Meer in algemene zin wordt gesteld dat alhoewel het belang van professionele overblijfkrachten voor de kwaliteit van tussenschoolse opvang buiten kijf staat, het discutabel is wat het effect van trainingen voor vrijwillige overblijfkrachten hierop is. De doelgroep is immers zeer divers qua achtergrond, opleidingsniveau en mogelijkheden. De ervaring leert dat veel trainingen een vluchtig karakter hebben en dat de training nauwelijks bekijft. Om effect te sorteren moeten de trainingen vaak herhaald worden. Vanwege het hoge verloop en de vele wisselingen van overblijfmedewerkers blijven opleidingen altijd nodig.

In de praktijk blijkt meer behoefte te bestaan aan training op de werkvloer en begeleiding van professionele krachten zoals een onderwijsassistent, leerkracht of een medewerker uit de kinderopvang. In een brief die ik begin 2010 aan uw Kamer zal sturen over sluitende arrangementen en de School van de Toekomst ga ik hier nader op in.

de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,

Sharon A.M. Dijksema

Bijlage 4.1

Interview met: S.H

1. Was het je voldoende duidelijk wat er van je verwacht werd toen je voor het eerst tussen de middag toezicht moest houden op het plein? Kun je daar eens iets meer over vertellen?

Dat dacht ik wel toen ik het papier met de regels en informatie las. Maar achteraf bleek dat ik toch niet goed wist wat te doen bij sommige situaties. “Mocht groep 4 nu wel om 12.45 uur naar beneden of niet?” En zo waren er meer situaties. De opgeschreven regels waren niet altijd duidelijk of bleken in de praktijk niet helemaal te werken.

Ik kan me herinneren, dat toen we weer met vrijwillige overblijfouders gingen werken, dat iemand van de Organisatie heel kort even uitleg gaf . Maar dat is na een maand verwaterd. Bij mijn weten worden nieuwe overblijfkrachten niet meer op die manier ingewerkt. Je krijgt een papier met informatie en daarna moet je het eigenlijk maar uitzoeken.

Ik zou het een heel goed idee vinden wanneer je, voordat je zelfstandig gaat draaien als overblijfkracht, eerst een keertje meedraait met een ervaren overblijfouder.

2. Hoe ervaar je op dit moment het toezicht houden op het plein?

Ik vind het af en toe best lastig. Er zijn groepen waarbij het lastige gedrag van enkele kinderen het speelgedrag van de hele groep beïnvloedt. Deze combinatie haalt niet het beste boven bij kinderen. Het begint vaak wel als een spelletje, maar al snel mondt het uit in trek- en plukgedrag, schelden, duwen, trekken en soms zelfs vechten. Heel lastig vindt ik het wanneer ze met z'n allen op één kind af gaan. en dat kind ook nog zegt het niet erg te vinden. Maar intuïtief voel ik dat er iets niet klopt. Dan vind ik het heel moeilijk te bepalen wanneer ik in moet grijpen.

3. Kun je iets vertellen over de leuke momenten tijdens het toezicht houden?

Wanneer alle kinderen lekker aan het spelen zijn. Daar kan ik echt van genieten. Ik vind ook echt dat de kinderen na een hele ochtend intensief in de klas gewerkt te hebben, even lekker moeten kunnen rennen en zich uit moeten kunnen leven.

4. Kun je aangeven wat de momenten zijn, waarop je het moeilijk vindt om toezicht te houden en in te grijpen wanneer er iets niet goed gaat?

Jongens hebben duidelijk meer behoefte om te stoeien, etc. Ik vind ook dat dat moet kunnen in de pauze op het plein. Maar dan is het weer moeilijk te bepalen wanneer je in moet grijpen. Het stoeien mondt toch weer vaak uit in treiteren en pesten. Hoe komt dat toch?

Vooraf de “lastige” kinderen hebben vaak een bepaalde gebruiksaanwijzing. Maar die ken ik dan vaak weer niet. Of er zijn bepaalde afspraken gemaakt met kinderen over hun spel op het plein of waar ze wel of niet meer mogen komen. Maar van die afspraken weet ik dan weer niets. Die onduidelijkheid vind ik niet alleen vervelend voor mezelf, maar zeker ook voor het kind.

Wanneer ik even met een kind naar binnen moet om b.v. een pleister te plakken, is er niemand meer op het plein om toezicht te houden. Ik vind dat eigenlijk een onverantwoorde situatie. Het zou fijn zijn wanneer er vanuit het team een leerkracht als achterwacht aanwezig is die het dan even kan overnemen of kan assisteren. Ik heb het verschillende keren meegemaakt dat niemand van de aanwezige leerkrachten reageerde en hoor dit ook van andere ouders. Er heerst een beetje een klimaat van: “Wij zijn opgebrand, overvraagd, we kunnen niet meer!”

5. Vind je de pleinregels voldoende duidelijk voor de leerlingen en ook voor de overblijfouders die toezicht houden? Welke regels zouden iets kunnen toevoegen om het schoolpleinklimaat te verbeteren?

Ik denk dat de regels niet voldoende duidelijk zijn voor de leerlingen, maar ook niet voor de overblijfouders. Zeker wanneer er ad hoc in die week bepaalde maatregelen getroffen zijn of speciale regels ingesteld zijn, weet je daar als overblijfkraft helemaal niets van. Er is niemand die je informeert.

Ik zou het ook fijn vinden wanneer je voor het eerst als overblijfouder start, dat je naast het meedraaien met een ervaren overblijfouder ook een gesprek met de betreffende leerkracht hebt, waarin uitgelegd wordt welke regels er gelden, tips over hoe je met lastige leerlingen het best kunt omgaan, etc.

Ook lijkt het me een goed idee om alle overblijfouders, voordat ze starten die dag, de gelegenheid te geven om zich op de hoogte te stellen van bijzondere afspraken en andere belangrijke zaken voor die dag. Dat zou je bijvoorbeeld kunnen doen door in de personeelskamer een mededelingenbord te maken met belangrijke informatie voor overblijfouders. Dat lijkt me voor bepaalde “zorgleerlingen” een enorm voordeel. Ze hoeven dan niet steeds dingen uit te leggen of de discussie aan te gaan.

6. Voel je je voldoende gesteund door de leerkrachten? Wat verwacht je van hen aan ondersteuning?

Ik voel me niet voldoende gesteund. Ik vind het jammer dat ik pas in ga grijpen wanneer het eigenlijk al te laat is. Ik weet bijvoorbeeld dat sommige leerlingen van de leerkracht even naar binnen mogen om rust te zoeken. Dat voorkomt dan al een hoop ongewenst gedrag waar andere kinderen ook weer in meegezogen worden. Maar ik weet daar dan weer niets van. Het zou goed zijn wanneer dat soort dingen beter gecommuniceerd worden.

Ik heb van verschillende ouders gehoord dat ze liever niet meer hebben dat hun kind overblijft. Ze zijn bang dat hun kinderen mee getrokken worden in die negatieve spiraal van schelden, ruzies, pesten, slaan en schoppen. Gedrag dat ze vooral zien in de middenbouw. Ze melden zich soms zelfs aan als overblijfouder omdat ze de interactie die zich voornamelijk op het plein afspeelt, met hun eigen ogen willen zien. “Hoe gaat dat daar nu eigenlijk allemaal op dat plein tussen de middag?”

De beste oplossing zou misschien wel zijn wanneer de leerkrachten weer zelf toezicht gingen houden op het plein. Het zou een mogelijkheid kunnen zijn om ouders met de kinderen in de klas te laten eten tot 12.30 uur en dat de leerkrachten in die tijd pauze kunnen houden. Daarna houden de leerkrachten bij toerbeurt zelf toezicht op het plein. Een andere oplossing zie ik in het aanbieden van meer spelmaterialen. Wanneer de leerlingen voldoende te doen hebben, zullen ze ook minder klieren.

7. Zou je een aantal redenen kunnen noemen waarom een andere ouder zich als overblijfouder zou moeten aanmelden?

Het is heel leuk je kind te zien in hun dagelijkse “schoolleven”. Je bent meer betrokken bij de school. Je kunt meepraten met je kinderen. Je weet over wie ze het hebben. Je hebt meer recht van spreken. Je weet toch iets meer van de interacties en de manier waarop dingen gaan op school. Je krijgt een ander contact met de leerkrachten. Je ziet hoeveel zij voor jouw kind doen. Daarom vind ik het ook fijn om iets terug te kunnen doen. En je krijgt daar ook weer waardering voor.

8. Waar moet volgens jou rekening mee gehouden worden wanneer we het schoolpleinklimaat willen verbeteren? Wat zijn de belangrijke punten?

Meer geschikt spelmateriaal op het plein. Je zou de ouders heel goed moeten informeren wanneer ze overblijfouder willen worden. Zodat ze van te voren heel goed weten wat er van hen verwacht wordt. Dat kun je dan doen door ze te laten meedraaien met een ervaren overblijfouder, goede informatie van de leerkracht over leerlingen die een speciale aanpak nodig hebben. Een mededelingenbord waarop overblijfouders actuele informatie kunnen vinden, die van belang is voor het toezicht houden op het plein die dag. Dan wordt het minder “overleven”. En dat maakt het ook leuker om te doen.

9. Heb je nog andere tips, suggesties of ideeën voor mijn onderzoek?

Ik denk dat de beste P.R. die je kunt krijgen als school is, dat het overblijven heel goed loopt op je school. Ouders vinden dit heel belangrijk voor hun kind. Als je het overblijven goed regelt, worden er heel veel negatieve verhalen, onrust en geroddel over pleintoestanden weggenomen.

Waar we verder nog over gesproken hebben

We hebben nog even kort gesproken over een continu-rooster. Daarin ziet S. niet veel voordelen. Ze ziet dit meer als symptoombestrijding. De echte moeilijkheden van het toezicht houden door overblijfhouders worden hierdoor niet opgelost. Ze zullen hooguit iets korter op het plein toezicht houden. Maar kinderen zullen toch buiten moeten spelen onder toezicht. En leerkrachten zullen ook pauze moeten kunnen houden.

Samengevat

Verbeterpunten/voorstellen:

- Meer spelmateriaal op het plein waardoor de kinderen uitgedaagd worden tot spelen.
- Mededelingenbord in de personeelskamer waarop actuele zaken staan over afspraken, sancties, nieuwe of tijdelijke regels.
- Altijd iemand van het team snel bereikbaar voor de overblijfhouders.
- Nieuwe ouders draaien eerst één of een aantal keren mee met een ervaren overblijfkracht.
- Leerkracht informeert de overblijfkracht over vaste gewoonten in de klas en de manier van aanpak van “bijzondere” kinderen.
- Toezicht op het plein wordt weer door leerkrachten gedaan. Ouders zouden dan het eten binnen kunnen begeleiden, zodat leerkrachten toch pauze kunnen nemen.

Bijlage 4.2

Onderzoeksgroep: leerlingen

Het groepje krijgt de volgende opdracht. Stel je voor dat je morgen, tussen de middag, het schoolplein bezoekt. Wat zal je vertellen dat het een **vriendelijke, ondersteunende en veilige omgeving** is?

Om de beurt noemt ieder groepslid een concreet voorbeeld, zodat er op de volgende manier een hele lijst ontstaat.

- Een kleurig klimrek.
- Schoon plein (schoonste school).
- Er wordt veel gespeeld.
- Plein ziet er vrolijk uit.
- Er staan veel fietsen.
- Veel speeltoestellen.
- Hinkelbanen.
- Er hangen tekeningen voor de ramen. Die kun je van buiten af zien.
- Wanneer er iemand valt, zie je kinderen elkaar helpen.
- Stoeipartijtjes worden door de pleinwacht uit elkaar gehaald.
- Soms halen ook leerlingen vechtende kinderen uit elkaar. Maar het gebeurt. ook, dat vechtende kinderen juist aangemoedigd worden.

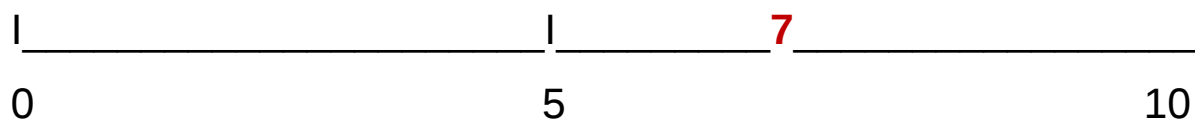
Voor deze groep zijn onderstaand de drie belangrijkste punten.

- Kinderen die elkaar helpen.
- Het plein ziet er vrolijk en schoon uit.
- Er zijn veel speeltoestellen.

Nu gaan we door met het Erkennen van een succesvol verleden

Ronde 1: “Welk cijfer zouden jullie ons schoolplein als vriendelijke plek geven op een schaal van 1 tot 10 waar 1 betekent dat er niets is gedaan om het schoolplein een vriendelijke plek te laten zijn en 10 betekent dat het schoolplein de meest vriendelijke plek is die je maar kunt bedenken.”

Waar is de school nu op deze schaal?

Wat maakt dat de school zo hoog staat?

- Het is schoon en opgeruimd.
- Het ziet er mooi en vrolijk uit.
- Er zijn bomen en struiken.
- Er zijn hinkelbanen en speeltoestellen.
- Er zijn hoekjes waar je je goed kunt verstoppen.
- Er is genoeg ruimte, iedereen kan zijn eigen spel doen.
- Er is een tafeltennistafel.
- Bij regen kun je binnen biljarten of andere spelletjes doen.

Wat doen leerkrachten en overblijfouders om het schoolplein een vriendelijke plek te laten zijn?

- Leerkrachten laten niks uit de hand lopen.
- Ze lossen dingen op.

- Overblijfouders proberen dat ook wel. Maar ze weten de regels niet zo goed. Wat van de leerkracht niet mag, mag van de overblijfouder weer wel of andersom.
- Overblijfouders geven altijd degene gelijk, die het eerst komt klagen. En ook vaak de kleintjes.
- De leerkrachten luisteren eerst naar beide verhalen.
- Leerkrachten kennen alle kinderen en die weten wat er speelt.
- Aandacht geven aan kinderen die gepest worden.
- Kinderen aanspreken wanneer ze pesten.

Hoe helpen leerlingen om het een vriendelijke plek te laten zijn?

- Aardig tegen elkaar zijn.
- Niet negatief bemoeien met kinderen uit andere groepen. Zij moeten hun eigen problemen oplossen.
- Hulp geven en de pleinwacht roepen wanneer dit nodig is.
- Opkomen voor kinderen die gepest worden. Ook al helpt het vaak niet.

Hoe helpen ouders?

- Ze helpen met dingen als het schoolplein verven.
- Door overblijfouder te zijn.
- Door thuis dingen te bespreken met hun kinderen.

Samenvatting

De belangrijke krachten/vaardigheden waarvan het groepje denkt dat ze belangrijk zijn om een **vriendelijke sfeer** op het schoolplein te promoten:

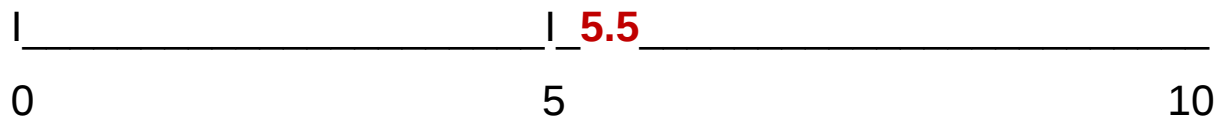
1. aandacht voor gepeste kinderen;
2. niet op een negatieve manier bemoeien met kinderen uit de midden- en onderbouw;
3. aardig zijn.

Om van een 7 een klein stapje te kunnen maken naar de 8, waaraan zouden jullie dan willen werken?

- We zouden meteen naar een 9 gaan wanneer we op een speciale plek op het plein zouden mogen voetballen.
- Wat meer klein spelmateriaal op het plein (springtouwen, elastieken, zachte ballen).

Ronde 2: Op een schaal van 1 tot 10 waar 1 betekent dat er niets gebeurt op het schoolplein om het een **ondersteunende plek** te laten zijn en 10 betekent dat het een schoolplein is waar men elkaar heel veel ondersteunt.

Waar is de school nu?

Wat maakt dat de school zo hoog staat?

- Leerkrachten helpen wanneer er gevochten wordt. Ze lossen problemen op.
- Leerlingen helpen elkaar. Ze komen op voor kinderen die gepest worden.

Wat doen de leerkrachten en overblijfouders om leerlingen te ondersteunen?

- Leerkrachten luisteren.
- Ze helpen met problemen.
- Als je ergens mee zit, ga je naar een leerkracht toe.
- Leerkrachten luisteren naar gepeste leerlingen.
- Ze spreken de pester aan, houden hem of haar in de gaten of het niet weer gebeurt.
- Sommige overblijfouders proberen dat ook wel, maar het lukt niet zo goed.

Hoe ondersteunen leerlingen elkaar al?

- Leerlingen helpen wel kinderen die gevallen zijn.
- Gepeste kinderen helpen is moeilijk. "Soms ben ik bang, dat ik zelf gepest ga worden wanneer ik me er mee bemoei".

Hoe ondersteun jij andere leerlingen? Hoe nog meer?

- Ik heb een keer echt iets gezegd van een "pestactie". Hoewel mijn vriendin de pester was, deed ik het toch.
- Troosten wanneer iemand gevallen is. Soms alleen maar door te vragen of het gaat?
- Ik geef een lastig kind uit een andere groep het advies om met leerlingen uit zijn eigen groep te spelen wanneer hij ons hinderlijk achtervolgt.

Hoe weet je dat dit helpt?

- Ze stoppen met pesten wanneer ik er iets van gezegd heb.
- Ze waarderen het wanneer je ze helpt of troost wanneer ze gevallen zijn.

Samenvatting

De belangrijke krachten/vaardigheden waarvan het groepje denkt dat ze belangrijk zijn om een **ondersteunende sfeer** op het schoolplein te promoten:

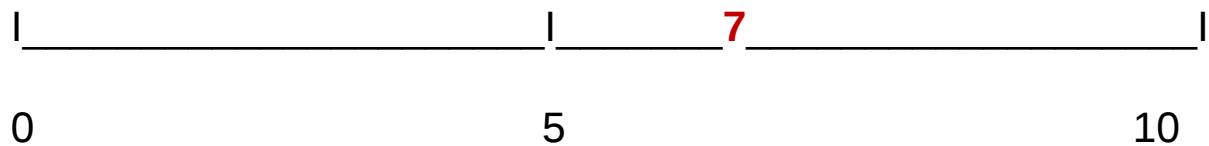
- het belangrijkste is dat de pester wordt aangesproken. (Maar: het pesten gebeurt wanneer de leerkrachten het niet zien.);
- leerlingen spreken de pester aan;
- pester moet beter aangepakt worden door de leerkracht.

Om van een 5.5 een klein stapje te kunnen maken naar bijvoorbeeld de 6.5, waaraan zouden jullie dan willen werken?

- Pester moet beter aangepakt worden en het gepeste kind moet meer ondersteund worden.
- Leerkrachten moeten goed opletten en uitzoeken wat er gebeurt en dan veel gesprekken voeren.
- Leerlingen moeten meer voor het gepeste kind opkomen en het pesten melden aan de leerkracht.

Ronde 3: Op een schaal van 1 tot 10 waar 1 betekent dat er niets gedaan is om leerlingen zich **veilig** te laten voelen en 10 dat er alles aan gedaan is om leerlingen zich veilig te laten voelen.

Waar is je school nu?

Wat maakt dat de school zo hoog staat?

- Mensen die niets op ons plein te zoeken hebben, worden meteen weggestuurd.
- Er wordt op ons gelet.
- De school ligt in de binnenstad. Daar zijn altijd veel mensen in de buurt en je kunt er makkelijk en veilig even naar de bibliotheek of iets kopen.
- Er worden brandoefeningen gehouden met de hele school.

Hoe is dit belangrijk voor de leerlingen?

- Je voelt je veilig.
- Je gaat niet met een rot gevoel naar school.
- Je kunt je verhaal kwijt, ze luisteren naar je.

Hoe is dit belangrijk voor ouders?

- Ze weten dat hun kinderen in goede handen zijn.

Hoe is dit belangrijk voor de leerkrachten?

- Ze hebben minder te doen. Ze hoeven niet zo veel tijd te besteden aan pesten en conflicten.
- Leerkrachten voelen zich beter en vrolijker. Ze werken met meer plezier.

Samenvatting

De belangrijke krachten/vaardigheden waarvan het groepje denkt dat ze belangrijk zijn om een **veilige** sfeer op het schoolplein te promoten:

- Dat je leerkrachten en leerlingen om je heen ziet, die het fijn hebben.
- De school heeft een fijne uitstraling. Het ziet er vrolijk uit.
- De omgeving ziet er goed verzorgd uit.

Om van een 7. een klein stapje te kunnen maken naar b.v. de 8, waaraan zouden jullie dan willen werken?

- De leerkrachten moeten meer informatie krijgen zodat ze beter actie kunnen ondernemen tegen het pesten en er echt iets aan kunnen doen.
- Er moet contact zijn met de ouders van de pester zodat ook zij hem aan kunnen spreken op haar gedrag.

Bijlage 4.3

Onderzoeksgroep: volwassenen

Het groepje krijgt de volgende opdracht. Stel je voor dat je morgen, tussen de middag, het schoolplein bezoekt. Wat zal je vertellen dat het een **vriendelijke, ondersteunende en veilige omgeving** is?

Om de beurt noemt ieder groepslid een concreet voorbeeld, zodat er op de volgende manier een hele lijst ontstaat.

- Een mooi, nieuw, veilig klimrek met daaronder speciale tegels.
- Veel spelende kinderen.
- Veel bomen en struiken.
- Heel veel speelruimte.
- Je kunt het plein verdelen in speelruimte voor de bovenbouw en onderbouw.
- Het plein heeft verschillende hoeken, waar je een bepaald spel kunt laten spelen.
- Er loopt altijd iemand pleinwacht.
- De pleinwacht reageert op de kinderen en de kinderen komen naar de pleinwacht toe.
- Er wordt op kinderen gelet.
- Speels plein.

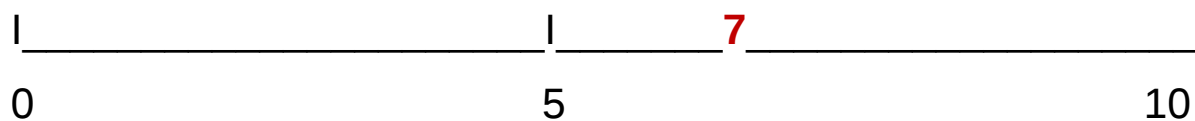
Voor deze groep zijn dit de drie belangrijkste punten.

- Pleinwacht, er is een aanspreekpunt.
- Speelmogelijkheden die er zijn.
- Indeling van de ruimte.

Erkennen van een succesvol verleden

Ronde 1: “Ondanks alle beperkingen van geld, gebouwen, personeel en leerling kenmerken... op een schaal van 1 tot 10 waar 1 betekent er is niets gedaan om het schoolplein een vriendelijke plek te laten zijn en 10 betekent dat het schoolplein de meest vriendelijke plek is die je maar kunt bedenken”

Waar is de school nu op deze schaal?

Wat maakt dat de school zo hoog staat?

- De ruimte die er is om te spelen.
- De speelmogelijkheden.
- Bankjes waar leerlingen gezellig op zitten te kletsen.
- Er is een pleinwachtrooster. Bij afwezigheid van de overblijfskracht neemt een leerkracht de pleinwacht over. (Dit is van de laatste tijd, voorheen liep dat niet zo soepel).
- Er zijn duidelijke afspraken.

Hoe stimuleert de directie/team vriendelijkheid op het schoolplein al?

- Het schoolplein ziet er aantrekkelijk uit.
- Er is een budget voor.
- Er is overleg over de pleinregels.

Wat helpt nog meer om het schoolplein een vriendelijke plek te laten zijn. Wat nog meer?

- Duidelijke instructie voor de overblijfouders.
- Leerkracht loopt in het begin samen met de overblijfouder pleinwacht. Op deze manier wordt een stukje begeleiding gegeven.
- Overtollige fietsrekken weg halen. Ze worden nu gebruikt om op te lopen en klimmen en dat is gevaarlijk en het plein kan door de fietsrekken weg te halen nog ruimer worden.

Hoe helpen leerlingen om het een vriendelijke plek te laten zijn? Wat nog meer?

- Ze bedenken spelletjes om te spelen.
- Ze herinneren elkaar aan de pleinregels.
- Ze melden negatieve acties aan de pleinwacht.
- Ze proberen hun problemen in eerste instantie zelf op te lossen.
- Ze betrekken elkaar bij spelletjes.
- Ze delen speelgoed.

Hoe helpen ouders?

- Ouders melden zich aan als overblijfouder.
- Ouders helpen mee het schoolplein te verven.
- Ouders helpen hun kinderen om de pleinregels na te leven.
- Normen en waarden worden door ouders overgedragen.

Samenvatting

De belangrijke krachten/vaardigheden waarvan het groepje denkt dat ze belangrijk zijn om een **vriendelijke sfeer** op het schoolplein te promoten:

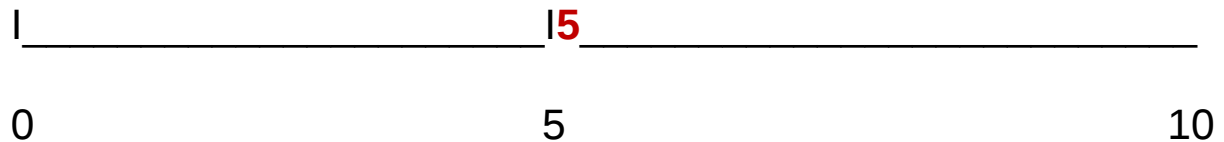
- overleg overblijfouders met school, goede communicatie over duidelijke regels;
- goede communicatie binnen het team over de pleinregels (de ene leerkracht staat dingen toe, die de andere leerkracht verbiedt);
- kinderen zijn zelfredzaam in het oplossen van hun problemen. Leerkrachten hoeven niet alles voor hen op te lossen.

Om van een 7 een klein stapje te kunnen maken naar de 8. Waaraan zouden jullie dan willen werken?

1. Instructie en begeleiding overblijfouders (inwerken, overblijfouders weten nu niet goed wat er van hen verwacht wordt).
2. Regels bespreken met de kinderen in de groep door de leerkracht.

Ronde 2: Op een schaal van 1 tot 10 waar 1 betekent dat er niets gebeurt op het schoolplein om het een **ondersteunende plek** te laten zijn en 10 betekent dat het een schoolplein is waar men elkaar heel veel ondersteunt.

Waar is de school nu?

Wat maakt dat de school zo hoog staat?

- We besteden continu aandacht aan de normen en waarden in de groep.
- We bespreken bijzonderheden die op het plein gebeurd zijn en geven die door aan de betreffende leerkracht.
- We besteden aandacht aan de problemen, we luisteren goed naar de leerlingen.
- In ernstige gevallen communiceren we met de ouders wat er gebeurd is.

Wat doet de directie/team om leerlingen en overblijfouders te ondersteunen?

- We bieden SOVA trainingen aan.
- Je bent er altijd voor de leerlingen.
- We informeren bij de overblijfouders hoe het gegaan is tijdens de tussenschoolse opvang. Waren er problemen? Moet ik nog ergens op terug komen?

Hoe ondersteunen leerlingen elkaar al?

- Ze herinneren elkaar aan de afspraken.
- Ze melden conflicten, etc. aan de pleinwacht. Leerlingen houden elkaar op een positieve manier in de gaten

Hoe ondersteun jij leerlingen? Hoe nog meer?

- Leerlingen met lastig gedrag geven we de ruimte om zich even terug te trekken om tot rust te komen wanneer ze het moeilijk hebben. Op deze manier kun je een heleboel lastig gedrag voorkomen.
- Activiteiten organiseren op het plein (tafeltennistoernooitje) en wanneer je zelf meedoet stimuleert dat ook kinderen om mee te doen.

Hoe weet je dat dit helpt?

- Je ziet opgewekte kinderen om je heen.
- Een kind met gedragsmoeilijkheden explodeert niet, je hebt het kunnen voorkomen.

Samenvatting

De belangrijke krachten/vaardigheden waarvan het groepje denkt dat ze belangrijk zijn om een **ondersteunende sfeer** op het schoolplein te promoten:

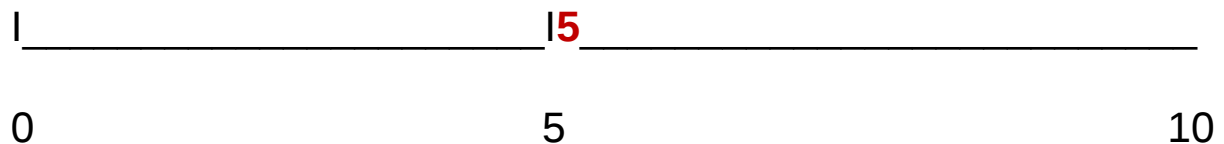
- Problemen voorkomen, alternatieven zoeken, preventief handelen.
- Het gedrag goed observeren en dan ad hoc samen met het kind oplossingen zoeken.

Om van een 5 een klein stapje te kunnen maken naar bijvoorbeeld de 6, waaraan zouden jullie dan willen werken?

- Om echt de problemen op te kunnen lossen, heb je niet voldoende tijd/ruimte. Je moet tegelijkertijd ook op blijven letten op de rest van de spelende kinderen op het plein. Je zou even de ruimte moeten hebben om samen met het kind (eren) te praten over een oplossing (meerdere pleinvachten?)

Ronde 3: Op een schaal van 1 tot 10 waar 1 betekent dat er niets gedaan is om leerlingen zich **veilig** te laten voelen en 10 dat er alles aan gedaan is om leerlingen zich veilig te laten voelen.

Waar is je school nu?

Wat maakt dat de school zo hoog staat?

- Alles is altijd bespreekbaar, de leerkracht staat altijd voor je klaar.
- In elke klas worden alle kinderen een keer extra in het zonnetje gezet (Zonnetje van de week, Kind van de week, etc.).
- We geven kinderen positieve aandacht.
- We geven zelf complimenten. Maar leren ook de kinderen om elkaar complimenten te geven.

Hoe is dit belangrijk voor de leerlingen?

- Ze voelen zich gewaardeerd.
- Ze krijgen respect.
- Ze hoeven niet om aandacht te vragen. Ze krijgen het positief.
- Persoonlijke aandacht.

Hoe is dit belangrijk voor ouders?

- Als het kind zich lekker voelt en gewaardeerd wordt, vinden ouders dit ook fijn.

Hoe is dit belangrijk voor de leerkrachten?

- Het geeft een stuk meer rust.
- De sfeer in de groep wordt beter.
- Als een kind zich fijn voelt, gaan zijn cognitieve prestaties ook vooruit.
- Je komt meer toe aan leren.
- De effectieve leertijd gaat omhoog (ruzies oplossen na de pauze kost veel tijd).

Samenvatting

De belangrijke krachten/vaardigheden waarvan het groepje denkt dat ze belangrijk zijn om een **veilige** sfeer op het schoolplein te promoten:

- Positieve waardering naar elkaar toe en dat ook uiten.
- De leerkrachten moeten zoveel mogelijk kansen bieden om positieve aandacht aan leerlingen te schenken.
- Een goed pedagogisch klimaat creëren.
-

Om van een 5. een klein stapje te kunnen maken naar b.v. de 6, waaraan zouden jullie dan willen werken?

- Kinderen leren conflicten op te lossen.
- Kinderen leren waardering voor elkaar op te brengen.
- Leerkrachten moeten handvatten krijgen op welke manier ze het beste aan een beter pedagogisch klimaat kunnen werken.
- Een leerlijn om te komen tot een beter pedagogisch klimaat van de kleuters t/m groep 8.
- Het team volgt een cursus Kanjertraining.

Bijlage 4.4

Categorieën bij cirkeldiagram 1.

Fysieke uitstraling van het plein:

- Het plein ziet er vrolijk uit.
- Het plein ziet er vrolijk en schoon uit.
- Het plein ziet er vrolijk en schoon uit.
- Indeling van de ruimte.
- Uitdagend schoolplein, genoeg materiaal.
- Kleurrijke groene omgeving. 6

Speelmogelijkheden:

- Speelmateriaal.
- Zelf spelletjes mogen verzinnen.
- Er zijn veel speeltoestellen.
- Speelmogelijkheden die er zijn.
- Er is speelgoed op het plein. 5

Het (samen)spelen:

- Dat er fijn gespeeld wordt.
- Kinderen vermaken zich.
- Je ziet spellende, pratende kinderen. Er zijn geen conflicten.
- Samenspelen.
- Het samenspelen van kinderen (weinig kinderen staan alleen). 5

Oog hebben voor elkaar:

- Leerkrachten en leerlingen helpen met ruzies en valpartijen.
- Open vriendelijke communicatie tussen pleinwacht, leerlingen en andere bezoekers van het plein
- Persoonlijke benadering (Kind mag zijn wie het is, bij naam noemen. Kind wordt gezien door de pleinwacht en door medeleerlingen).
- Er is een pleinwacht, die optreedt wanneer het nodig is.
- Pleinwacht, er is een aanspreekpunt.
- Kinderen komen te hulp of komen troosten, begroeten elkaar.
- Pleinwacht let heel goed op.
- Leerkrachten en leerlingen helpen met ruzies en valpartijen.8

Bijlage 4.5

Gemiddelden van de cijfers die elke groep gaf om het schoolplein in te schalen als een vriendelijke, veilige en ondersteunende plek

Onderzoeksgroep	Schoolplein als vriendelijke plek	Schoolplein als ondersteunende plek	Schoolplein als veilige plek
1. Directeur, adjunct-directeur, IB-er/remedial teacher	7.5	6	7
2. Groepsleerkrachten (leeftijd + 50)	7	4	5
3. Jonge leerkrachten	7	5	5
4. Drie overblijfouders	7.5	6.5	6
5. Drie leerlingen groep 6	7	7.5	7
6. Drie leerlingen groep 6	8.7	8	7.5
7. Drie leerlingen groep 5	8	8	8
8. Drie leerlingen groep 5	7	5.5	7
Gemiddeld	7.4625	6.3125	6.5

Bijlage 4.6 a

De belangrijkste krachtenvaardigheden waarvan leerlingen denken dat ze belangrijk zijn om een **vriendelijke** sfeer op het schoolplein te promoten.

- Meer klein spelmateriaal.
- Duidelijke regels voor overblijfouders en leerkrachten. Dezelfde regels, zodat we niet in de war raken.
- Niet op een negatieve manier bemoeien met kinderen uit een andere groep.
- Aardig zijn.
- Dat je leerlingen en leerkrachten om je heen ziet, die het fijn hebben.
- De school heeft een fijne uitstraling. Het ziet er vrolijk uit.
- De omgeving ziet er goed verzorgd uit.
- Niet te veel regels, maar wel een paar hele goede regels.
- Teveel vrijheid is niet goed, want dan wordt het een bende. Maar te weinig vrijheid is ook niet goed. Dan lijkt het net een gevangenis.

Bijlage 4.6 b

En om een stapje hoger op de schaal te komen waaraan zouden leerlingen dan als eerst willen werken:

- Een half uurtje voetballen tussen de middag.
- Meer klein spelmateriaal (street hockey, springtouwen, hoepels, zachte ballen).
- Een leuke glijbaan.
- We zouden meteen naar een 9 gaan wanneer we op een speciale plek op het plein zouden mogen voetballen.
- Wat meer klein spelmateriaal op het plein (springtouwen, elastieken, zachte ballen).

Bijlage 4.7.a

De belangrijkste krachtenvaardigheden waarvan leerlingen denken dat ze belangrijk zijn om een **veilige** sfeer op het schoolplein te promoten.

- Het hele hoofdstuk “pesten” moet goed aangepakt worden.
- Aandacht voor gepeste kinderen.
- De leerkrachten moeten meer informatie krijgen, zodat ze beter actie kunnen ondernemen en er echt iets aan kunnen doen.
- Er moet contact zijn met de ouders van de pester, zodat ook zij hem aan kunnen spreken op zijn gedrag.
- De belangrijkste: aandacht besteden aan pesten.
- Er moet beter op pesten gelet worden.
- Wanneer een kind gepest wordt, moet de leerkracht met de pesters gaan praten.

Bijlage 4.7 b

En om een stapje hoger op de schaal te komen waaraan zouden leerlingen dan als eerst willen werken.

- De leerkracht moet een gesprek organiseren bij pesten tussen de pester en het gepeste kind.
- De leerkrachten moeten meer informatie krijgen, zodat ze beter actie kunnen ondernemen en echt iets aan het pesten kunnen doen..
- Er moet contact zijn met de ouders van de pester, zodat ook zij hem aan kunnen spreken op zijn gedrag
- Dat er meer pleinwacht komt, die samen het hele plein kunnen overzien (2 of 3).
- Er moet meer in de klassen gesproken worden over het pesten.
- Er moet minder ruzie gemaakt worden en kinderen mogen niet meer buiten gesloten worden.
- Er moet in de klas geoefend worden om goed te leren samenwerken.
- Kinderen mogen niet meer pesten. Leerkrachten moeten over dit pesten in de klas met de leerlingen praten.

Bijlage 4.8 a

De belangrijkste krachten/vaardigheden waarvan de leerlingen denken dat ze belangrijk zijn om een **ondersteunende** sfeer op het schoolplein te promoten.

- Dat leerlingen voor elkaar opkomen.
- Dat leerkrachten uitzoeken wat er aan de hand is wanneer er gepest wordt.
- Dat leerkrachten je ondersteunen door een praatje of een grapje te maken wanneer je verdrietig bent.
- Het belangrijkste is dat de pester wordt aangesproken. (Maar het pesten gebeurt wanneer de leerkrachten het niet zien).
- Leerlingen spreken de pester aan.
- Pester moet aangepakt worden door de leerkracht.
- Dat de pleinwacht altijd goed oplet.
- Het geeft een fijn gevoel wanneer je weet dat je ondersteund wordt.
- Er zouden meer leerkrachten moeten komen om toezicht te houden, liefst 2 of 3.
- Meer leerkrachten die toezicht houden op het plein.
- Kinderen moeten zich veilig en fijn voelen en niet gepest worden omdat ze een beetje anders zijn.
- Er moeten veel meer complimenten gegeven worden door leerkrachten en leerlingen.

Bijlage 4.8 b

- Meer voor elkaar opkomen.
- Niet alleen bij de meerderheid willen horen. Maar juist opkomen voor het gepeste kind. En dan niet meer bang zijn om ook gepest te worden.
- Pester moet beter aangepakt worden en het gepeste kind moet meer beschermd worden.
- Leerkrachten moeten goed opletten en uitzoeken wat er gebeurt en dan veel gesprekken voeren.
- Leerlingen moeten meer voor het gepeste kind opkomen en het pesten melden aan de leerkracht.
- Het pesten moet worden opgelost.
- Nog meer gesteund weten door vrienden.
- Kinderen moeten elkaar nog meer helpen en respecteren.
- Er moet in de klas veel meer gepraat worden over pesten en ruzie maken.

Bijlage 4.9 a

De belangrijkste krachtenvaardigheden waarvan leerkrachten en overblijfouders denken dat ze belangrijk zijn om een **vriendelijke** sfeer op het schoolplein te promoten.

- Overleg overblijfouders met school.
- Goede communicatie over duidelijke regels.
- Goede communicatie binnen het team over pleinregels (De ene leerkracht staat dingen toe, die de andere leerkracht verbiedt).
- Kinderen zijn zelfredzaam in het oplossen van hun problemen. Leerkrachten hoeven niet alles voor hen op te lossen.
- Betrokkenheid bij het wel en wee van de kinderen.
- Duidelijke leefregels voor het plein.
- Persoonlijke benadering van kind en ouder op het plein.
- Stimuleren van samenspel en positieve feedback daarop.
- De leerkrachten moeten in de klas aandacht besteden aan de problemen van kinderen op het plein. Ze moeten de kinderen en de ouders serieus nemen. Ze moeten voelen dat ze gehoord worden.
- In de klas moet het speelgedrag van de kinderen besproken worden.
- Er moeten duidelijke regels zijn en deze moeten regelmatig herhaald worden en besproken.

Bijlage 4.9 b

En om een stapje hoger op de schaal te komen waaraan zouden leerlingen dan als eerst willen werken.

- Instructie en begeleiding overblijfouders (inwerken, overblijfouders weten nu niet goed wat er van hen verwacht wordt).
- Regels bespreken met kinderen in de groep door de leerkracht.
- Duidelijke en eenduidige regels waarvan iedereen op de hoogte is.
- Iedereen hanteert consequent dezelfde regels.
- Wat meer klein spelmateriaal tussen de middag op het plein neer zetten.
We denken dan aan zachte ballen, springtouwen, elastieken, etc.
- Organiseren van voetbal spelen op een bepaald gedeelte van het plein van 12.15 tot 12.45 uur. We horen van steeds meer kinderen, dat ze dat zo graag willen.
- Meer toezicht op het plein. Het liefst weer door de leerkrachten zelf. Zij kennen de leerlingen het allerbeste. Dat zou de meest ideale situatie zijn.
- Leerkrachten moeten meer overleggen over de regels met ouders en elkaar.

Bijlage 4.10 a

De belangrijkste krachtenvaardigheden waarvan leerkrachten en overblijfouders denken dat ze belangrijk zijn om een veilige sfeer op het schoolplein te promoten.

- Positieve waardering naar elkaar toe en dat ook uiten.
- De leerkrachten moeten zoveel mogelijk kansen bieden om positieve aandacht aan leerlingen te schenken.
- Een goed pedagogisch klimaat creëren.
- De problemen op een rustige, professionele manier oplossen.
- Professioneel toezicht.
- Elkaar informeren en steunen.
- Met de groep reflecteren over het speelgedrag op het plein en dan vooral de nadruk leggen op de dingen die al goed gaan.
- Een actieve houding van de leerkracht.
- Overblijfouders moeten beter begeleid worden. Bijvoorbeeld door eerst een keer mee te draaien met een ervaren overblijfouder.
- Leerkrachten moeten de overblijfouders beter informeren over zaken die er spelen.
- Kinderen elkaar laten steunen om het plein veiliger te maken.

Bijlage 4.10.b

En om een stapje hoger op de schaal te komen waaraan zouden leerlingen dan als eerst willen werken.

- Kinderen leren conflicten op te lossen.
- Kinderen leren waardering voor elkaar op te brengen.
- Leerkrachten moeten handvatten krijgen op welke manier ze het beste aan een beter pedagogisch klimaat kunnen werken.
- Eén leerlijn volgen om te komen tot een beter pedagogisch klimaat van de kleuters t/m groep 8.
- Het team volgt een cursus Kanjertraining.
- Positief gedrag belonen.
- Duidelijke afspraken.
- Speelgedrag voorbespreken.
- Regelmatig met je groep reflecteren over het speelgedrag op het plein.
- Reflecteren met de groep over de dingen die op het plein spelen.
- Wanneer de leerkrachten zelf pleinwacht lopen krijgen ze steeds dezelfde aanpak. (Leerkrachten hebben voldoende gelegenheid om belangrijke informatie aan elkaar door te geven. En ze kennen alle kinderen en hun bijzonderheden). Van overblijfhouders krijgen de leerlingen vaak een andere aanpak en dat geeft onrust.
- Expliciete uitleg van de regels en vooral eenduidige regels zijn belangrijk. Iedereen is ervan op de hoogte en handelt er ook naar.
- De pedagogische sfeer in de klas moet aangepakt worden. Reflecteren met de groep over het gedrag op het plein. Wanneer het pedagogisch klimaat in de klas goed is, heeft dat ook een positieve uitwerking op het gedrag op het plein.
- Een integrale aanpak in de school van pesten heeft z'n weerslag op het gedrag op het plein.
- Een positieve benadering is heel belangrijk!

Bijlage 4.11 a

De belangrijkste krachtenvaardigheden waarvan leerkrachten en overblijfouders denken dat ze belangrijk zijn om een ondersteunende sfeer op het schoolplein te promoten.

- Problemen voorkomen, alternatieven zoeken, preventief handelen.
- Het gedrag goed observeren en dan ad hoc samen met het kind oplossingen zoeken.
- Overblijfouders vervangen door leerkrachten. Of door vaste, betaalde overblijfkrachten, die minimaal 2 of 3 keer overblijven. Liefst voor elke groep een vaste overblijfkracht, die ook geschoold wordt.
- Regels regelmatig herhalen.
- Duidelijke regels, maar zeker ook aanpassingen voor leerlingen, die het moeilijk hebben op het plein.
- Met meer mensen toezicht houden op het plein. Zo wordt de verantwoordelijkheid ook meer gespreid.
- Leerkrachten weer pleinwacht laten lopen. Leerkrachten kunnen veel beter ingrijpen, omdat ze een kind beter kennen en zo vervelende situaties beter kunnen voorkomen.

Bijlage 4.11 b

En om een stapje hoger op de schaal te komen waaraan zouden leerlingen dan als eerst willen werken.

- Om echt problemen op te kunnen lossen, heb je niet voldoende tijd/ruimte. Je moet tegelijkertijd ook op blijven letten op de rest van de spelende kinderen op het plein. Je zou even ruimte moeten hebben om samen met het kind(eren) te praten over een oplossing (meerdere pleinwachters).
- De afspraken met de overblijfhouders duidelijker krijgen.
- Duidelijke regels en regelmatig checken of we nog iets aan die regels hebben.
- We willen dan meer naar de uitzonderingen gaan kijken. Wat heeft dit kind nodig om een bepaalde tijd fijn op het plein te kunnen spelen. Daarvoor zullen we nog meer moeten overleggen, want we zijn ons ervan bewust dat niet iedere pleinwachter daar hetzelfde over denkt. We moeten de uitzonderingen bespreken en oplossingen zoeken.
- Meer toezicht.
- Stagiaires, naast leerkrachten meer inschakelen om mee pleinwachter te lopen
- Met meer mensen toezicht houden op het plein.
- Meer aandacht voor individuele aanpassingen voor kinderen die daar behoefte aan hebben.

Bijlage 4.12

Observatie pleingedrag eerste keer maart 2011

S. loopt naar de prullenbak en gooit daar een papiertje in.

A. komt aangerend en vraagt aan een groepje kinderen of hij mee mag doen met knikkeren. "Hé" jongens mag ik meedoen?"

De knikkeraars knikken "Ja" en A. mag meteen meedoen.

E. start met een paar andere kinderen een tikspel, ze telt luid en duidelijk af en begint met tikken.

Enkele kinderen zitten gezellig boven op het klimrek met elkaar te kletsen.

R. is ergens verdrietig om, hij loopt naar een hoekje. Andere jongens lopen hem achterna en informeren wat er aan de hand is. Het spel zet zich voort, R. gaat op een bankje zitten, T. praat nog even met hem en dan doen ze samen weer mee aan het spel. R. kijkt weer blij en informeert enthousiast wie hem is.

I. wordt getikt, lacht en gaat achter M. aan. M. gaat aan een rek hangen met zijn voeten net boven de grond. Je ziet dat hij dit niet lang gaat volhouden. I. loopt toch weer door en gaat achter iemand anders aan. Erg sportief!

Een aantal kinderen knikkeren. Andere kinderen staan er omheen te kijken belangstellend toe. De winnaar pakt steeds de gewonnen knikkers. Er is geen gezeur over wat dan ook. Het spel wordt steeds weer opnieuw gestart.

M. vraagt R. even opzij te gaan en R. huppelt vrolijk weg.

X. wijst A. op een knikker die hij eerst moet spelen. Wat A. ook meteen doet.

Je kunt zien dat A. blij is met zijn gewonnen knikker.

N. staat gezellig samen met S. te kijken naar anderen.

E. trekt G. vriendschappelijk mee naar een ander deel van het plein

A. vraagt aan A. of hij een knikker van hem mag lenen om mee te spelen.

A. antwoordt meteen "oké".

Er wordt overlegd over een knikker. Iedereen luistert rustig naar elkaar.

S. en N. spelen een tikspel met juf R. Ze lachen en hebben plezier.

Er gaan steeds meer kinderen meedoen.

M. vraagt "zullen we....? Hij wacht rustig op een reactie van de rest.

T., M. en D. komen even bij het knikkeren kijken. Even later lopen ze weer door en gaan verder met hun spel.

M. vraagt aardig aan C. of hij weg wil gaan bij het knikkerpotje. C. loopt weer door.

Een paar jongens lopen door het knikkerspel. De knikkeraars stoppen even en gaan daarna zonder commentaar weer door met knikkeren.

Er doen steeds meer kinderen mee met het tikspel met juf R. Iedereen die mee wil doen, sluit gewoon aan.

M. wordt nogal hard getikt, valt, staat op en gaat zonder gezeur gewoon weer mee doen aan het spel.

D. en I. staan heel snel klaar in de rij als de bel gegaan is.

Bijlage 4.13

Observatie plein tweede keer

A. komt op mij toegelopen om iets. B. komt meteen naar A. toe en legt hem rustig uit, dat ik kom observeren en hij mij niet mag storen. A. gaat spelen

C. komt naar buiten: D. roept: "hé C.". C. slaat een vriendschappelijke arm om zijn schouder en loopt richting bankje. D. speelt weer rustig verder.

D., M., M., K., R., M. en M. zijn constant rustig aan het knikkeren. Iedereen wacht rustig op zijn beurt. X. kijkt rustig toe en speelt af en toe op het klimrek eraan.

Iemand uit groep 6 komt naar D. toe en vraagt of hij mee wil doen. D. antwoordt rustig "Nee" en speelt verder met G. en E., die een tikspel doen.

N. maakt een praatje met iemand uit groep 6 en gaat daarna weer verder met haar spel met kinderen van groep 5.

A., A. en I. maken gezellig een praatje op de bank.

A. haalt snel de pleinvacht omdat er iemand gevallen is.

N., E. en S. starten samen een nieuw spel. S. en E. overleggen even en het spel wordt gestart. I. blijft even kijken en loopt daarna verder.

R. komt een praatje maken met I. Maakt daarna een grapje met G. waar ze allebei om moeten lachen. Daarna spelen ze samen even een tikspel.

A. sluit zich aan bij R. en I. T. komt er ook bij staan en er wordt gezellig gekletst en gelachen.

A. begint mee te doen met het spel van N., S. en E.. Geen enkel probleem, hij wordt meteen bij het spel betrokken.

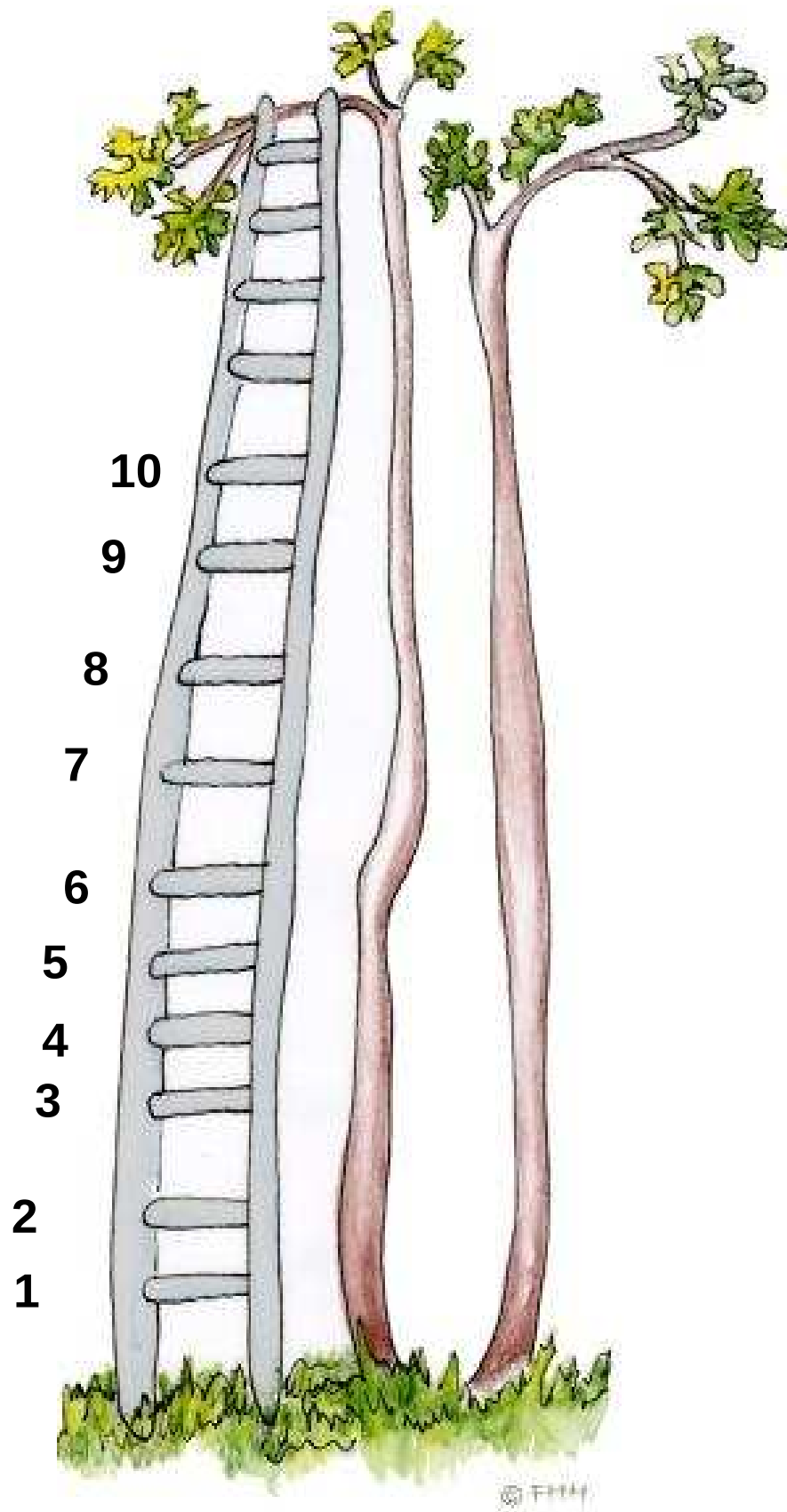
T., A., R. en I. spelen, kletsen, lachen.

I. valt. T. en R. komen naar hem toe en troosten hem, vragen of het wel gaat. T. legt even geruststellend zijn arm op de schouder van I.

A. wordt behoorlijk hard met zijn hoofd naar beneden geduwd. Hij accepteert dat als spel en blijft rustig. Hij probeert zich los te trekken en het tikspel gaat verder.

Al die tijd is het knikkerspel nog steeds aan de gang, zonder conflicten of geruzie.
Geweldig!

Bijlage 4.14

Als de bel gaat dan:

- Gaan we zo snel mogelijk 2 aan 2 in de rij staan.
- We zoeken iemand op die dichtbij staat, het maakt niet uit wie.
- We houden onze handen bij onszelf.
- We zijn aardig tegen elkaar.

Als de bel gaat dan:

- Gaan we zo snel mogelijk twee aan twee in de rij staan.

- We zoeken iemand op die dichtbij staat, het maakt niet uit wie.

- We houden onze handen bij onszelf.

- We zijn aardig tegen elkaar.

- Wanneer we in de rij naar binnen gaan sluiten we aan. Er vallen zo geen gaten in de rij!

